

БЪЛГАРО–СРЪБСКА МРЕЖА ЗА ИНОВАТИВНО ОБУЧЕНИЕ

Сборник материали по проект

2014

*Тази публикация е създадена с подкрепата на Европейския съюз
чрез Програма за трансгранично сътрудничество
по ИПП България-Сърбия.*

*Отговорността за съдържанието на
публикацията е изцяло на Свободен младежки център
и по никакъв начин не отразява гледището на
Европейския съюз или на Управляващия орган на програмата.*

Проект 2007CB16IPO006-2011-2-039
БЪЛГАРО-СРЪБСКА МРЕЖА ЗА ИНОВАТИВНО ОБУЧЕНИЕ
Проектът се ко-финансира от ЕС чрез Програма за трансгранично
сътрудничество по ИПП България-Сърбия

СЪДЪРЖАНИЕ

ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ	5
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СФЕРА В СЪРБИЯ	7
Увод	7
Доклад относно състоянието и организацията на образователната система в Сърбия	8
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ИНОВАЦИИ НА УЧИТЕЛИ ОТ ГРАНИЧНИЯ РАЙОН (СЪРБИЯ)	43
Алиса в страната на чудесата	43
Състезание (викторина)	44
Вода	46
Морето краде цветове	48
Рециклиране на сапун	49
Еко проект: Повече дървета – по-чист въздух	50
Падежи	51
Нов прочит на песента „Крали Марко премахва сватбарския данък“	53
Цар Константин Велики – записаната легенда на християнството	56
Филмирани картофчета в блог	58
Списание на английски и немски езици, „Happy Paper-Glückliche Zeitung“	59
Да спасим от забрава	61
Да излезеш на (дробна) черта	62
Преобърнатата класна стая	64
Използване на иновации в обучението по техника и информатика	66

Физика на атомното ядро	67
Анимационен филм „Колко е хубав този свят“	68
Класическата музика в анимационните филми, рекламата и игралните филми	68
Развитие на критичното мислене на учениците относно информация, получена от Интернет	69
Посещение в селско училище	71
Мисли креативно	72
Намаляване на социалната изключеност на възрастните без основно образование, чрез използване на програма за функционално основно образование на възрастни	75

ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Този сборник е създаден в изпълнение на проект „Българо-сръбска мрежа за иновативно обучение“ (BSIT.NET), осъществен в периода април 2013 г. – април 2014 г. от Сдружение Свободен младежки център – Видин в партньорство със Сдружение за развитие на децата и младежта – Отворен клуб, Ниш, Р. Сърбия с финансовата подкрепа на Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Сърбия.

В сборника са представени българската и сръбската образователни системи (по-точно системата на училищното образование), с техните прилики и разлики и в контекста на течащите и в двете страни образователни реформи. Също така сме се постарали да покажем настоящото състояние на използването на педагогически иновации в целевите за проекта гранични райони, обхващащи от българска страна областите Видин, Монтана, София област, Перник и Кюстендил, а от сръбска- окръзите Бор, Зайечар, Нишава, Ябланица и Пчиня. Това е направено чрез резултатите от проведено проучване сред педагогически специалисти в същите райони, както и чрез част от представените на съвместните форуми от учители от двете страни образователни иновации и добри практики. Можем да кажем, че тази „моментна снимка“, както и цялостното впечатление от проведените срещи и дискусии говорят, че е налична модернизация на образованието в двата гранични района в бъдеще. Това ще бъде и посоката, в която възнамеряваме да продължим усилията си.

Използваме случая да благодарим на регионалните и общински образователни власти, както и на училищните ръководства, за оказаната подкрепа, без която проектът не би бил възможен.

Екип на проект BSIT.NET

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СФЕРА В СЪРБИЯ

Увод

Това изследване е проведено като част от проекта **Българо-сръбска мрежа за иновативно образование**, с водеща организация Свободен младежки център, Видин, България, в сътрудничество със Сдружение за развитие на децата и младежта – Отворен клуб, Ниш, Сърбия. Целта на проекта е да насърчи модернизирването на образованието чрез обмен на добри практики и иновации сред професионалистите в граничния регион между България и Сърбия. Изследването има за цел да опише състоянието на образователните системи на двете страни – тяхната структура, приоритети, стратегия за развитие, налични практики, иновативни методи и др. В резултат на тази дейност са доклади на двата езика, които ще бъдат използвани за обща ориентация на участниците в проекта в образователните системи на съседните страни. Изследването се състои от две части. Първата касае състоянието и организацията на образователната система в Сърбия. В изготвянето ѝ разчитаме на анализ на ключови документи, свързани с образователната система, като например законите за образованието, стратегиите и други документи, съдържащи информация релевантна за описание на текущото състояние.

Във втората част на изследването се проучиха иновациите в областта на образованието. Като инструмент за събиране на данни бе използван въпросник, който е разработен в сътрудничество на изследователи от България и Сърбия. Изследването е проведено въз основа на извадка от 50 анкетирани от 24 училища. Основните критерии за определяне на извадката, бе да се използват респонденти (учители, специалисти, директори и др.) от основните и средните училища, разположени в граничния район, с равномерно разпределение на респондентите по области. Областите, в които е проведено изследването са: Бор, Зайчар,

Нишава, Ябланица, Пирот и Пчиня. От всяка област са изследвани по 8 респонденти, с изключение на Нишавски, от който са изследвани 10. От Ниш е взета по-голяма извадка, защото е най-големият град, в който има най-много училища и е регионален център на област Нишава. Целта на изследването е да се проучи до каква степен в сръбската образователна система се ползват иновации и на какви нива, но и да се потърсят мненията на професионалистите, заети в училищата, за най-ефикасните методи за въвеждане на иновации в образованието и в кои области приложението им би било най-ефективно. Изследването е проведено през юли 2013 година.

Доклад относно състоянието и организацията на образователната система в Сърбия

От 2000 г. насам Сърбия преминава през период на дълбоки промени в процеса на подготовка за присъединяване към ЕС, включващи всички подсистеми на обществото, от което не прави изключение и образователната система. Промените се извършват с цел сближаването на цялата социална система с европейските стандарти и ценности в по-широкия процес на преход. В рамките на този процес се извършват и промените в системата на образованието. Важно е да се отбележи, че тези промени не се случват непрекъснато и с еднаква интензивност. По различно време различните нива на образование са били засегнати от промени, така че висшето образование е сред първите. Целта на тези промени е реформа в съответствие с Декларацията от Болоня. По отношение на началното и средното образование, които са основен обект на интерес тук, промените се случват по-бавно и не са толкова дълбоки, колкото в случая с висшето образование. Най-значителните промени настъпиха с прилагането на принципите на включващото образование с приемането на **Закона за основите на системата за образование и възпитание**, наричан от тук нататък ЗОСОВ („Служебен вестник на РС“, бр. 72/2009) през 2009 г., в който са осигурени десегрегационни условия за участието на деца в образованието и продължаващо-

то обучение: удължен е срока на задължителната и безплатна Подготвителна предучилищна програма (ППП) от шест на девет месеца, улеснява се записването на децата от социално уязвими групи, законно е регулиран включващият подход и механизмите за подкрепа на децата и учителите в прилагането му. Законът въведе общи и специфични резултати и стандарти в образованието, създава система, за да се гарантира качество на работа на институциите и осигурява увеличаване на компетентността на преподавателите и управленските структури. С този закон се засили ролята на ученическите парламенти чрез участие в процесите на самооценка и планиране на развитието, ясно се определя ролята на Съвета на родителите в училище. Дефинирани са и строги наказателни мерки за нарушаване на правата на децата и учениците и е засилена социализиращата роля на училището чрез ясни разпоредби относно забраната за дискриминация, насилие, злоупотреба и negliжиране.

Друга съществена промяна е приемането на **Стратегия за развитие на образованието в Сърбия до 2020 година**¹ (наричана по-нататък Стратегия 2020), разработена от Съвета на проекта за разработване на стратегия за развитие на образованието в Сърбия до 2020-та. Този документ е публикуван 2011 година, и то съдържа основните принципи, цели и стандарти на развитието на образованието до 2020 година. Последващите изменения и допълнение в ЗОСОВ са правени за хармонизирането на закона със Стратегията 2020.

1. Целеви принципи, норми и стратегии за развитие на системата

Според ЗОСОВ, системата за образование и възпитание се състои от предучилищно образование и възпитание, основно и средно образование и възпитание, и е неразделна част от обучението през целия живот за всички граждани на Република Сърбия.

1 http://www.kg.ac.rs/doc/strategija_obrazovanja_do_2020.pdf

Образованието и възпитанието се провеждат в съответствие с общите Принципи на образованието и възпитанието и за постигане на целите и стандартите на образованието и възпитанието.

1.1. Принципи

Основните принципи на образованието са насочени към равен достъп до образование за всички членове на обществото, след това на качеството на образованието, което се базира на най-новите научни постижения и на капацитета на ученици и възрастни за успешна професионална реализация, както и на демократични принципи на устройство на възпитателно-образователните институции.

1.2. Цели

Целите на образованието и възпитанието са насочени към изграждане на учениците и възрастните като цялостни и автономни личности чрез три основни измерения: когнитивно, емоционално и социално.

Когнитивното развитие се постига чрез обучение на ученици и възрастни да се приемат нови знания, умения, нагласи и информация.

Социално развитие на личността е фокусирано върху развитието на компетенциите, необходими за живот в съвременното общество, изграждане на нагласи за правилен и здравословен начин на живот, придобиване на знания, необходими за нормална комуникация и съзнание за нуждата от устойчиво развитие и екологичното съзнание.

Емоционален компонент включва развитието на самостоятелни личности и развитието на съпричастност към другите.

1.3. Стратегия за развитие на образованието

Основният документ, в който се съдържа стратегията за

развитието на образованието, е Стратегия 2020.

Най-важният елемент на Стратегията за развитие на образованието е определянето на целите и задачите на развитието на образованието в Сърбия през 21 век. Мисията на образователната система в Сърбия през 21 век е да осигури основа за развитие на всеки индивид, обществото и държавата, която се основава на знанието. Съответно идентифицирани са следните ключови цели на дългосрочното развитие на образованието в Сърбия:

- 1) Подобряване на **качеството** на процеса и резултатите от образованието до максимално постижимите нива. Тук се има предвид повишаване качеството на образованието на всички нива, през повишаване на качеството на педагогическото образование, акредитация и оценка на качеството на работа на всички образователни институции и увеличаване на публичните средства за образование от 4,5% до 6% от бюджета на Република Сърбия.
- 2) Увеличаване на **обхвата** на населението на Република Сърбия в образованието на всички нива – от предучилищна възраст до създаване на условия за обучение през целия живот. За постигане на тази цел са планирани мерки като: увеличаване на обхващането на предучилищно ниво, създаване на условия за задължително средно образование, въвеждане на стандарти за частта от населението, която записва и завършва всяко ниво на висшето образование (бакалавърска, магистърска и докторска степен) и повишен стандарт за обхващане в образованието за възрастни.
- 3) Постигане и поддържане на **адекватност** на образованието, така че структурата на образователната система да бъде съобразена с непосредствените и развойни нужди на личността, на икономически, културни, научни, образователни, обществени, административни и други системи.
- 4) Повишаване **ефективността** на използване на ресурсите за образование и завършване на образованието възможно най-скоро, с минимална продължителност и намалява отпадането от училище.

Тук е важно да се отбележи, че ЗОСОВ влезе в сила две

години преди приемането на Стратегията 2020, така че от самото начало има някои различия между тези документи. Ето защо Министерството на просветата, науката и технологичното развитие на няколко пъти направи изменения в ЗОСОВ, за да бъде в по-голяма степен в съответствие със Стратегия 2020.

2. Видове институции и типове училища

Основната институция на образователната система в Сърбия е **Министерство на просветата, науката и на технологичното развитие**² в рамките на сръбското правителство.

Правомощията и задълженията на това министерство са описани в Закона за министерствата³. Тези правомощия се отнасят към изследване и планиране на целокупната образователна система от предучилищното до висшето образование, административен, професионално-педагогически надзор и надзор на професионалната работа на всички нива, участие в изграждането, оборудването и поддръжката на обектите, предназначени за образование, както и други дейности, изисквани от закона.

В рамките на сръбското правителство са сформирани съвети – **Национален просветен съвет на Република Сърбия**⁴ и **Съвет за професионално образование и образование за възрастни**⁵.

Националният просветен съвет има 43 члена, които се избират от Народното събрание на Сърбия по законно утвърдена процедура. Членовете се избират най-вече от академичните среди. Правомощията на този Съвет са насочени към предучилищното, основното, средното общо и образованието по изкуствата.

Съветът за професионално образование и образование за възрастни има 21 члена. Те се избират от правителството от редовете на: изтъкнати членове на търговско-промишлената палата, занаятчиите, сдружения на работодателите, специалисти от професионалното образование и образованието за възрастни,

2 <http://www.mpn.gov.rs/>

3 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ministarstvima.html

4 <http://www.nps.gov.rs/nps/o-nama/>

5 <http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/CSOOD.html>.

бизнесът, трудовото посредничество и др.

Правомощията на този съвет са насочени към средните професионални училища и включват: наблюдение и анализ на състоянието на образованието, участие в подготовката на стратегии за развитие и повишаване на качеството на професионалното образование, правене на предложения пред министъра на просветата, създаване на списъка с образователните профили, образователни стандарти, програми, планове, одобряване на учебници и националната квалификационна рамка, участие в изготвянето на проекто-закони и др.

Наред с тези съвети съществуват и институти, като: **Институт за подобряване на образованието и възпитанието**⁶ и **Институт за оценка на качеството на образованието и възпитанието**⁷.

Институтът за подобряване на образованието и възпитанието е основан от Република Сърбия през 2004г. за наблюдение, осигуряване и подобряване на качеството на системата на образование и възпитание.

В института се извършват развойни, консултативни, изследователски и професионални дейности в предучилищното, началното и средното образование и възпитание. Институтът за подобряване на образованието и възпитанието участва в подготовката на законодателството в областта на образованието от правомощията на Министерството на просветата, съвместно с Националния образователен съвет и Националния съвет по професионално обучение на възрастни.

Институтът за подобряване на образованието и възпитанието включва в състава си няколко отдела – центрове:

- 1) Център за развитието на програми и учебници
- 2) Център за професионално образование и образование за възрастни
- 3) Център за професионално развитие на заетите в образованието

Институтът за оценка качеството на образованието също

6 <http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/index.html>

7 <http://www.ceo.edu.rs/#top>

е създаден от Република Сърбия през 2004 г. В този институт се извършва професионална работа в областта на наблюдение и оценка на степента на реализация на целите на образованието и възпитанието, прилагането на общите принципи и стандарти за постижения по нива и видове образование и други дейности в съответствие със закона. Институтът в състава си има следните отдели – центрове:

- 1) Център за стандарти
- 2) Център за изпити
- 3) Център за оценка и изследвания

Тези институти имат право в зависимост от нуждите да формират комисии за извършване на определена работа от своята дейност или професионални екипи, съставени от специалисти от областта на образованието и възпитанието, но само със съгласието на Министерството.

Наред с тези институции съществуват и **Училищни управления** като организационни единици, формирани извън Министерство на просветата, науката и технологичното развитие, но под неговата юрисдикция. Те се намират във всички по-големи градове и административни центрове.

Основните функции на училищните управления са осъществяването на професионално-педагогически надзор, подкрепа за планиране и осигуряване на качеството на труда, както и други дейности, утвърдени със закона.

2.1. Училища

За реализация на самата дейност по образование и възпитание е отговорна възпитателно-образователната институция. Тези институции се различават в зависимост от нивото на образованието, в което работят и от специфичността на дейностите, които извършват.

В Сърбия съществуват следните възпитателно-образователни институции:

- 1) В предучилищното образование и възпитание това са предучилищни институции

Схематична презентация на системата на образованието в Сърбия

- 2) В основното образование и възпитание това са основното училище, училище за образование за възрастни, основно музикално и балетно училище и основно училище за образование на ученици с увреждания.
- 3) В средното образование и възпитание това е средното училище и по-конкретно: гимназия (обща и специална), професионално училище, смесено училище (гимназия, професионална или по изкуствата), училище по изкуствата, средно училище за образование на възрастни и средно

- училище за образование на деца с увреждания.
- 4) Съществуват и уникални училища. Това са единични на територията на Сърбия училища, които извършват дейност, която не прави нито една друга образователна институция.
 - 5) Училища с особено значение за Република Сърбия са онези, за които правителството е преценило, че имат изключително значение за страната.

Тези институции може да основава правителството на Република Сърбия, автономните покрайнини или някакво друго юридическо или физическо лице, ако изпълнява условията разписани в закона и със съгласието на Министерството на просветата, науката и технологичното развитие. По международен договор такива институции може да основава и чужда държава, юридическо или физическо лице.

3. Образователен процес

3.1. Програма и план за възпитание и образование

Предучилищното образование и възпитание за деца от шест месеца до тръгването на училище се реализира в предучилищни институции в съответствие с **основна програма за предучилищното възпитание и образование**⁸. Важно е да се отбележи, че основите на програмата за предучилищно възпитание не предписва задължителното съдържание, а само предоставя основни насоки за него. Общите основи на програмата за предучилищно образование и възпитание са предписани в ЗОСОВ и са основа за: развитие на възпитателно-образователната работа на ниво предучилищна институция; разработването на специфични и специализирани програми; създаване на критерии за контрол и оценка на качеството на възпитание и образование и за подобряване и развитие на предучилищната институция.

Съдържанието на програмата за предучилищно образова-

8 http://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.pdf

ние и възпитание се урежда в **Закона за предучилищното образование и възпитание**⁹.

За образованието на децата в предучилищна и подготвителна възраст могат да се използват два основни модела на образование. Първият модел (модел А) е насочен към една отворена система на възпитание и действено развитие на програмите в зависимост от интересите на децата, а вторият модел (модел Б) има характеристиките на когнитивно-развиваща програма с разработени възпитателно-образователни цели, задания на възпитателя и видове дейности, от които възпитателят може да избира и да разработва в зависимост от нуждите, възможностите и интересите на децата. От съвместната оценка на институцията и възпитателя зависи кой модел ще се приложи към възпитанието на децата.

Що се отнася до **основното и средното** образование, ситуацията е по-различна. Основата на приемането на учебната програма в основните и средните училища е **учебния план и програмата**¹⁰, които се изработват от Националния просветен съвет по предложение на Министерството на просветата, а когато се отнася за учебен план и програма за религиозно обучение – той се консултира с министъра на вероизповеданията.

Учебният план е основен документ, с който се утвърждава избираемо и задължително обучение и извънкласни дейности. С него се определят задължителните и изборни учебни предмети, тяхното разпределение по класове, седмичен и годишен брой учебни часове и други типове учебно-възпитателна работа.

Учебната програма е документ, който определя обема, дълбочината и разпределянето на учебното съдържание и представлява конкретизация на учебния план. Основната структура на учебната програма включва целите и задачите на учебния предмет, подреждането на предметното съдържание (предметната област, учебни раздели, учебни теми, учебни единици) и указания за реализиране на програмата.

9 http://www.srpss.org.rs/zakon_o_predskolskom_vaspitanju_i_obrazovanju.pdf

10 http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/naslovna_nastavni_planovi_programi.html

Училищната програма е основа за реализация на основното и средното образование. Това е документ, изготвен от образователната институция или от училищен екип, по правило на всеки четири години в съответствие с учебния план и програма. Той съдържа целите на училищната програма, наименованието, вида и продължителността на всички програми за образование и възпитание, които училището прилага и езика, на който програмата се реализира, задължителни и избираеми предмети и модули по цикли, респективно образователни профили и класове, начина на реализиране на плановете и програмите, видовете дейности във възпитателно-образователната работа, съдържанието и дейностите за осъществяване на факултативните учебни предмети, начините на осъществяване и адаптиране на музикални и балетни програми, както и образованието на възрастни и на ученици със специални образователни потребности и двуезично обучение и други въпроси от значение за училищната програма.

Индивидуален образователен план, индивидуална програма и индивидуален начин на работа се отнасят за деца и ученици, за които поради социална онеправданост, проблеми в развитието, увреждане или по други причини е потребна допълнителна подкрепа във възпитанието и образованието. За тази група деца институцията осигурява премахването на физическите и комуникационни бариери чрез използването на индивидуален образователен план.

3.2. Учебен процес

Предучилищната програма се реализира в рамките на работната година, от 1 септември на текущата до 31 август на следващата година.

Учебно-възпитателната работа в предучилищните институции се реализира в съответствие със **Закона за предучилищното образование и възпитание**¹¹, който е задължителен и

11 http://www.srpss.org.rs/zakon_o_predskolskom_vaspitanju_i_obrazovanju.pdf

основите на програмата за предучилищното възпитание и образование, които не са задължителни, но дават насоки за организацията на работа. Предучилищното образование не е задължително до подготвителна предучилищна програма, която се изпълнява в продължение на най-малко девет месеца през последната година преди началото на основното образование.

Програмата за предучилищното образование и възпитание се провежда в различна продължителност:

- целодневно – от 9 до 12 часа дневно;
- полудневно – подготвителна предучилищна програма – 4 часа дневно;
- полудневно – до 6 часа дневно;
- полудневно – до 6 часа дневно, до три пъти седмично;
- многодневно – по-дълго от 24 часа.

Подготвителната предучилищна програма е част от редовната програма на предучилищната институция с продължителност цял ден или половин ден, което се осъществява с децата в годината преди записване в училище.

Предучилищната програма за деца, които не са обхванати от редовната програма на предучилищната институция, се организира в предучилищна институция, по изключение и в училище, в съответствие със ЗОСОВ и статута на предучилищната институция или училище. В изключителни случаи, предучилищна програма за деца може да бъде организирана и от семейството, в краткосрочен план.

Допълнителни изисквания за изпълнение на подготвителна предучилищна програма, определя министър на образованието.

Учебно-възпитателната работа в основното и средното училище се осъществява в учебната година, започваща на 1 септември и завършваща на 31 август. Учебно-възпитателната работа е организирана в два срока. Продължителността и организацията ѝ и продължителността на ваканциите се определя от училищния календар, който министърът на образованието утвърждава не по-късно от 1 юни. Училищният календар може да се променя в изключителни случаи, по искане на училището с

одобрението на министъра на просветата.

С годишния работен план се определя времето, мястото, начина и титулярите на реализиране на учебно-възпитателната програма. Годишният работен план на институцията, се утвърждава в съответствие с училищния календар, планът за развитие и предучилищната, училищната и възпитателната програми, до 15 септември.

Основното образование се осъществява в два цикъла за период от осем години. Първият цикъл включва първи, втори, трети и четвърти клас. За този цикъл се организира класно обучение, с изключение на чуждоезиковото обучение, избираемите и факултативни учебни дисциплини, които могат да бъдат организирани на предметен принцип. Вторият цикъл включва пети, шести, седми и осми клас, и той се организира по предметно преподаване. В края на първия цикъл, училището е длъжно да организира предметно преподаване за учениците в четвърти клас, за да се запознаят с преподавателите по предмети.

Основното образование може да бъде по-дълго или по-кратко от предвидения период в закона, в зависимост от способностите на ученика.

Основното музикално образование трае от две до шест, а балетното – четири години и се реализира в два образователни цикъла в съответствие със закона и училищната програма. Основното образование за възрастни се организира по класове от първи до осми и е с продължителност от три до осем години в съответствие с училищната програма.

Учебно-възпитателна работа в основното образование се организира в паралелки и групи, и ако е необходимо, и индивидуално. Една паралелка от същия клас може да има не повече от тридесет ученика (има предложение от синдикатите на просветните работници за намаляване на този брой до двадесет и пет). В една паралелка може да има до два ученика със специални потребности и увреждания, като за всеки ученик работещ по индивидуална програма максималният брой на учениците в паралелката се намалява с двама, а за ученик, който работи по адаптирана индивидуална програма – намаляването е с трима.

Образователната дейност от първи до четвърти клас, може да се извърши в смесен клас, където броят на децата в паралелката, ако са от два класа, не трябва да надвишава петнадесет, и ако паралелката съдържа повече от два класа – десет.

Обучението е основен учебно-възпитателен процес в училище. Наред с редовното, което може да се организира полудневно или целодневно, съществува и попълващо, допълнително и подготвително обучение.

Попълващото обучение се организира за ученици, на които е необходима помощ в овладяването на предмета и ученето.

Допълващо обучение се организира за онези ученици със специални способности и интереси към отделни предмети.

Подготвително обучение се организира за ученици, които полагат поправителни или предметни изпити (при над 25% отсъствия по уважителни причини).

Училището е длъжно да организира подготвително обучение за полагане на завършителен изпит през втората половина на осми клас за учениците от този клас за най-малко десет дни по два часа на ден.

За ученици с увреждания се реализира допълнителна подкрепа в съгласие с индивидуалния учебен план.

Законът за основното образование и възпитание предвижда и **обучение за ученици на болнично или домашно лечение и обучение вкъщи и дистанционно.**

Що се отнася до часовете, те са организирани по следния начин: ученик, посещаващ класно обучение може да има до двадесет часа на седмица или до четири часа на ден, а ученик в предметно обучение може да има до двацет и пет часа седмично, или пет часа на ден. Ученици, които получават образование на майчин език, независимо дали става дума за класно или предметно обучение, могат да имат до три часа повече на седмица.

В седмичния брой часове не се калкулират изборните предмети и извънкласната дейност. Учебният час е четиридесет и пет минути.

Учебно-възпитателната работа в средното образование се осъществява в средно училище.

Задължителни видове учебно-възпитателна дейност за ученици, които учат редовно са: теоретично обучение, практическо обучение, попълващо и допълнително обучение, упражнения и практика. Ако са утвърдени с учебния план и програма, има и подготвително обучение и обществено полезен труд, доколкото съществува необходимост за такъв. За нередовните ученици задължителните видове учебно-възпитателна дейност могат да бъдат: обучение, подготвителна и консултативно-подготвителна работа.

Сред задължителните видове учебно-възпитателна работа са и **изборните** видове (гражданско възпитание и религиозно обучение) и **факултативни** видове работа, които са задължителни за ученика, доколкото ги е избрал.

Учебно-възпитателната работа може да се осъществява и като **дистанционно обучение**. Дистанционно обучение може да се организира за редовен ученик, който е в невъзможност да посещава обучението и другите видове учебно-възпитателна работа поради: болест, инвалидност, както и поради невъзможност да пътува до училище, защото живее в отдалечен район.

Броят на учениците в паралелките и групите във всички средни училища е до тридесет, а в училищата за ученици с увреждания – не повече от двадесет за теоретично обучение и шест за практическо.

В училището може да се основе **ученическа кооперация** с цел насърчаване развитието на позитивно отношение към труда и професионална ориентация, свързване на обучението със света на труда, развитие на съзнание за отговорност към поетите задължения, както и развитие на позитивно отношение към работата в екип. Работата на ученическата кооперация се урежда със Статута на училището и правилата за работа на кооперацията, в съответствие със закона.

3.3. Образователни нива

Учебно-възпитателния процес в Сърбия е разделен в четири образователни нива – предучилищно, основно, средно и висше образование.

Предучилищното образование обхваща децата на възраст от шест месеца до постъпване в училище. То не е напълно задължително, задължителна е само подготвителната програма за училище. Той се реализира последната година преди постъпване в училище и трае най-малко 9 месеца.

Основното образование се реализира чрез осем класа, разделени в два цикъла – първият е от първи до четвърти клас и е класно обучение, докато другият е от пети до осми клас и е предметно обучение. Целият процес на основно образование е задължителен. Право да се запишат в първи клас имат всички деца, които са навършили от шест и половина до седем години.

Средно образование могат да запишат лицата, завършили основно образование или лице, завършило средно образование, но желаещо да се преквалифицира. Записването в училище за деца с увреждания става на основата на становище на Интердисциплинарна комисия¹² и със съгласието на родителите/настойниците.

Висше образование могат да запишат всички лица, завършили четиригодишно средно образование и положат приемните изпити, които изисква висшето училище.

3.4. Оценяване

В първи клас оценяването и заключителната оценка са описателни и ученикът преминава в следващия клас.

Ученик във втори и трети клас на началното образование, който в края на втория срок има незадоволителни оценки, преминава в следващ клас на основа на решение на събранието на паралелката, освен ако родителят или настойникът изрично не настоява ученикът да повтори класа. Ученик, който е преведен в по-високия клас, му се признава класът от който е преведен и му се организира индивидуална работа. Ученик от четвърти до седми клас и ученик в средното образование, който има до две неза-

12 Тази комисия се формира от местната власт и в състава ѝ влизат специалисти от всички области, релевантни за помощ на деца с увреждания (социални работници, педагози, лекари, полиция и др.)

доволителни заключителни оценки полага поправителен изпит в августовска сесия, а ученик в завършващ клас – в юнска и августовска сесия. Ученик от четвърти до седми клас и от средното образование, ако в края на втория срок има повече от две незадоволителни оценки или не положи поправителен изпит, повтаря годината. Редовен ученик от средното образование, който не е положил поправителен изпит може да завърши започнатия клас в същото училище през следващата учебна година, като извънреден ученик чрез полагане на неположения изпит и със задължително плащане на обезщетение за разходте, определени от училището. Когато приключи класа, извънредният ученик може да се запише в следващия клас в същата учебна година в същото свойство. Ученик от завършващия клас на основното и средното образование, завършва своето образование като извънреден ученик с полагане на изпит, с изплащане на обезщетение, определено от училището.

Общият успех на ученика се определя в края на първия и втория учебен срок на базата на средните положителни крайни цифрови оценки по предмета и оценките за поведение, както следва:

- отличен успех – ако има средна оценка най-малко 4,50;
- много добър успех – ако има средна оценка от 3,50 до 4,49

вкл.;

- добър успех – ако има средна оценка от 2,50 до 3,49 вкл.;
- задоволителен успех – ако има средна оценка до 2,49.

Оценките по факултативните предмети не влияят на общия успех на ученика.

С оценяването в основните и средните училища се измерва постигането на предвидените цели и стандарти по време на овладяване на учебната програма, а за учениците с адаптиран стандарт – постиженията в овладяването на индивидуалния образователен план.

Числената оценка на учебните постижения на учениците е: отличен (5), много добър (4), добър (3), среден (2), незадоволителен (1). С оценка (1) не се преминава.

Заключителната оценка за поведение се изразява с цифро-

ва оценка, както следва: примерно (5), много добър (4), добър (3) задоволително (2) и незадоволително (1) и се отразява на цялостния успех на учениците.

Оценяването е публично и всяка оценка трябва незабавно да бъде аргументирана пред ученика. Ако учителят не аргументира оценката, а ученикът го изисква, последният има право да обжалва оценката. Ученикът се оценява най-малко четири пъти за учебен срок в основното и три пъти в средното образование и то по всички предмети и по поведение. Заключителната оценка е цифрова и се извършва в края на първия и втория учебен срок, в съответствие с установените стандарти за успех и на установените критерии за оценяване. На ученик с увреждания, за който в периода на обучение са адаптирани специални стандарти, постиженията се оценяват в съответствие с тези стандарти.

3.5. Учебници

В реализацията на образователните дейности се използват учебници и учебни помагала, одобрени от министъра на просветата по предложение на Националния образователен съвет.

В процеса на одобрение, се определя дали учебникът отговаря на стандартите за качество и дали гарантира осъществяването на принципите и целите на образованието и стандарта на постижения.

Министърът може да одобри и повече учебници за един и същ предмет за един клас, както и учебник на чужд език.

Учебникът се отпечатва на сръбски език, на кирилица, но може да се отпечатва и на езика и писмеността на националното малцинство за ученици, за които учебно-възпитателния процес се осъществява на този език.

За хората с увреждания и инвалидност учебниците се издават в съответствие със специфичните нужди на учениците, както на сръбски, така и на езиците на националните малцинства. За извършване на адаптирана учебно-възпитателна работа с незрящи и хора с увредено зрение, учебниците или учебните материали, могат да бъдат издадени на брайлово писмо, в електронен формат или форма, която е пригодена за слепи и хора с

увредено зрение (голям печат на текста, аудио запис или снимки с увеличение, или други форми и медии).

4. Участници в процеса на възпитание

Участниците в образователния процес в Сърбия са учениците, които могат да бъдат редовни и извънредни, след това възрастните, които посещават образователни програми за възрастни и родителите, които могат да участват в образователния процес чрез родителските институции и професионалистите, които са пряко и косвено отговорни за изпълнението на учебно-възпитателната работа.

Ученикът придобива този статус със записването си в първи клас на основното училище и го има до трети или четвърти клас на средното (*отговарящ на XI и XII клас в българско училище – бел.прев.*), в зависимост от вида на училището, което посещава. Учениците в основното училище са редовни, а в средното могат да бъдат редовни и нередовни (извънредни). Редовен ученик в средно училище е този, който е записал първи клас (*съответстващ на IX клас*), за да завърши средно образование и възпитание или образование за работа и е по-малък от 17 години, а нередовен (извънреден) е ученик, който е записан в първи (IX) клас, но е над 17 години. Като изключение, лице което е от чувствителни обществени групи и с изключителни способности по-младо от 17 години, може да придобие средно образование и като нередовен ученик, ако може да оправдае извънучилищното си обучение и със съгласие на министъра на просветата.

Правата и задълженията на учениците са предвидени в ЗОСОВ и се упражняват в съответствие с международните документи за правата на детето, а институцията, както и всички служители в нея, трябва да осигурят тяхното изпълнение и по-конкретно правото на: високо качество на учебно-възпитателната работа; уважаване на личността, подкрепа за цялостната изява на личността и за афирмация на видими таланти; защита от дискриминация, насилие и negliжиране; навременна и пълна информация по въпроси от значение за образованието

на детето, информация за техните права и задължения; участие в работата на органите на училището, свободата на сдружаване в различни групи, клубове и създаване на ученически парламенти; подаване на оплаквания и жалби за оценки и други права, основани на обучението; предприемане на инициативи за преизглеждане на задълженията на участниците в педагогическия процес в случай на нарушение на права, предвидени от закона; правото на стипендия, заем, настаняване и изхранване в ученическо общежитие.

От друга страна задълженията на ученика, дефинирани в ЗОСОВ са: редовно да посещава часовете; спазва училищните правила и решенията на директора и на органите на училището; работи за придобиване на знания, умения, ценностни нагласи, предписани от учебните програми, сам да следи напредъка си и да докладва за това на учители и родители; в процеса на оценка да покаже действителното знание без използването на различни форми на преписване и на други недопустими форми на помощ; не пречи на преподаването и не напуска клас, без предварително одобрение от учителя; зачита личността на другите ученици, учители и други служители на училището; навреме извинява отсъствията си; пази имуществото на училището, чистота и естетичен вид на учебните помещения; грижи се за опазването на околната среда и в съответствие с правилата на екологичната етика.

Право на образование имат и възрастните в съответствие със Закона за основното образование и възпитание и със Закона за средното образование и възпитание.

4.1. Родители

Съществуват няколко начина по които родителите могат да участват в образованието на своите деца.

Родителите могат да участват като активни членове на управителните органи чрез участие в **Родителския съвет** и **Училищния управителен съвет**.

Родителите като партньори с училището/детската гра-

дина уважават отношенията на сътрудничество, които се характеризират с: равноправие, взаимно допълване, компетентност, автентичност и демократичност.

Като законни застъпници на правата на детето, родителите се грижат за защитата на правата за:

- *Еднаквост и достъпност* до образование и възпитание
- *Качествено образование*
- *Образование и възпитание* в институция, която е *социално отговорна и демократично организирана*
- *Различие и уважаване* на специфичността на всяко дете в учебно-възпитателния процес, който е насочен към личността на детето/ученика
- *Хоризонтална и вертикална преносимост* и проходимост на всички нива и видове образование
- *Защитеност и безопасност* на децата в институцията.

Родителите, членове на Родителския съвет

Дават съгласие	Предлагат	Разглеждат
за програмата и организиране на екскурзии/ обучение сред природата и разглеждат отчетите за тяхното провеждане	• представители на родителите на децата/учениците в органа за управление • професионалисти за развойното планиране и в други екипи на институцията • мерки за осигуряване на качеството и подобряване на учебно-възпитателната работа • изборни/факултативни предмети и избор на учебници	• предложенията за програми за образование и възпитание, училищната програма, програмата за развитие и годишния план за работа, отчетите за тяхното реализиране, оценка и самооценка • предназначението на използване на средства от дарения и допълнителна стопанска дейност • предлагат на органа за управление използването на средства, генерирани от работата на ученическата кооперация или събрани от родителите • условия за работа на институцията, условията за отглеждане и учене, безопасност и защита на децата и учениците • предписване на мерки за безопасност и защита на техните деца

Родителите, участващи в Управителния/Училищен комитет

Решават за	Разглеждат	Разгледат и приемат отчети за	Предприемат мерки за
(1) статута (2) правилата за поведение в институцията (3) други общи актове (4) предучилищна/училищна/възпитателна Програма (програма за образование и възпитание) (5) план за развитие (6) годишен план на работа (7) план за професионално усъвършенстване на персонала (8) финансовия план на институцията (9) решението за избор на директор (10) решение за съгласие с акта за вътрешна организация на работата (11) обявяване на конкурси и избор на директора	1) зачитането на общите принципи (2) осъществяване на целите на образованието и възпитанието (3) постигането на стандартите	1) осъществяване на всички планове (за развитие, годишен, за професионално усъвършенстване на персонала) 2) стопанска дейност и годишни счетоводни отчети 3) извършване на екскурзии/обучение сред природата 4) оценка и 5) самооценка	(1) подобряване на условията на труд, осъществяване на учебно-възпитателния процес
Вземат решение като второстепен орган: (1) относно правата на ученика в административно производство (2) относно правата на персонала			

4.2. Специалисти

Учебно-възпитателната работа в предучилищното заведение се извършва от възпитател, в основното и средно училище – от учител, а в училищата към социални домове също възпитател.

Експертната работа по подобряване на учебно-възпитателната работа в предучилищното заведение извършват педагог, психолог и други специалисти, в зависимост от нуждите на институцията. В училищната институция в изпълнението на тези задачи са ангажирани експертните сътрудници: психолог, педагог и библиотекар, и в училищата за възрастни се ангажира андролог.

Зависимост от нуждите на училището и програмата, която се реализира, допълнителна поддръжка и експертни дейности могат да осъществяват и социален работник, дефектолог и логопед.

В учебно-възпитателната работа по реализиране на специални и специализирани програми институцията може да ангажира и педагогически асистент.

Педагогическият асистент осигурява помощ и допълнителна подкрепа за деца и ученици, в зависимост от техните нужди, и помага на учители, възпитатели и експертните сътрудници за подобряване на тяхната работа с деца и ученици, които се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа. В своята работа, училището сътрудничи с родителите и настойниците, а заедно с директора сътрудничи със съответните институции, организации, асоциации и местни власти.

За помощ на учителя за предоставяне на допълнителна подкрепа в обучението могат да се сформират експертни екипи на територията на местната власт.

Работата по подготовката на лабораторни упражнения, презентации и демонстрации, технико-технологична подготовка, извършване на част от практическо обучение и други дейности, под непосредствено ръководство на учителя, извършва помощник-учител.

Работата на учители, възпитатели и експертни сътрудници може да се изпълнява и от стажант. Стажантът овладява програ-

мата за въвеждане в длъжността и полагане на изпит за лиценз под прякото наставничество на учител, педагог и експертен сътрудник, които са лицензирани.

Право на лиценз или разрешение за работа придобива стажант-възпитател, стажант-учител, стажант-експертен сътрудник, който има отговарящо образование, овладяна програма за въвеждане в работата (на възпитател, учител и експертен сътрудник) и положен изпит за лиценз.

Министерството на просветата, науката и технологичното развитие издава лицензи и води регистър на лицензираните възпитатели, учители и експертни специалисти. В регистърът се внася информация и за отнемане на лиценза.

Отговорността на персонала е дефинирана в ЗОСОВ. Членовете на персонала могат да отговорят за: лека степен на неизпълнение на работните задължения, утвърдени с общ акт на институцията; тежка степен на неизпълнение на работните задължения, определени със закон; неспазване на забрани, наложени със закон и за материални вреди, нанесени на институцията умишлено или поради крайно невнимание.

5. Органи за управление

Институциите, които участват в управлението на задължителното и средното образование са:

Министерство на просветата, науката и технологичното развитие, в чиито надлежности спадат:

- Планиране и наблюдение на образованието и възпитанието
- Извършване на надзор над работата на институциите
- Водене на база-данни
- Синхронизиране с европейската образователна система
- Планиране, координация и организация на програми за постоянно професионално усъвършенстване на заетите
- Извършване на проверки на резултатите от регламентирани цели и задачи
- Водене на регистър и издаване на разрешителни за работа на учители, възпитатели и експертни сътрудници

Националният просветен съвет действа като независима институция на национално ниво. Той има мандат да определя посоките на развитие и подобряване на качеството на образованието, участва в процеса на приемането на закони, приема образователни програми, утвърждава образователния стандарт по нива и възрасти, както и стандарт за правоспособност и професионално усъвършенстване и лицензиране на учители, експертни сътрудници, директори, за акредитиране на институции и т.н.

Училищният съвет управлява училището и е съставен от девет члена: по трима представители на персонала, родителите и местната власт. За средните училища от специален интерес за Република Сърбия и уникалните училища министерството предлага и трима представители на социалните партньори (търговско-промишлената палата, работодателски организации, националната служба по заетостта и синдикатите). Училищният съвет се номинира и утвърждава от Общинския съвет, а членовете му сами избират председател. Представителите на персонала се определят от Учителското събрание, а на родителите – от Съвета на родителите. В заседанията на Училищния съвет участва представител на Ученическия парламент и представител на синдиката в училище, но без право на глас.

Директорът ръководи училището, като се грижи за реализация на програмите и дейностите, одобрени от Училищния съвет в рамките на своите правомощия. Директорът също е отговорен за изпълнение на предписанията на просветния инспектор и съветник, дадени чрез Републиканските инспектори и съветници, отговорни пред министъра. Директорът също е задължен да изпълнява заповедите на просветните инспектори и съветници (в йерархията те са под Републиканските инспектори и съветници, а чрез тях – също отговорни пред Министъра). Директорът се избира с конкурс от Училищния съвет по становище от Учителското събрание. Министърът определя условията на конкурса и всички въпроси, свързани с полагането на изпита и утвърждава решението за избора на директора.

Професионалните органи на училището се грижат за осигуряване и подобряване на качеството на учебно-възпитателния

процес на институцията и реализирането на целите на изхода от образването и възпитанието, следи за реализиране на програмите за образование и възпитание и утвърждават резултатите на ученика, оценяват резултатите от работата на учителите и експертните сътрудници, вземат мерки за индивидуална работа с учениците и решават и други професионални въпроси на учебно-възпитателната работа. Професионалните органи на училището са: учителското събрание (учители и експертни сътрудници), събрание на паралелката (учителите, които преподават в определена паралелка), професионални събрания (учители от една предметна област) и професионални екипи: за развитие на училищните програми (учители и експертни сътрудници, които номинират учителското събрание) и за развойно планиране (номинирани от Училищния съвет – учители, експертни сътрудници, представители на местната власт и на Съвета на родителите).

Съветът на родителите се състои от по един представител на родителите от всяка паралелка. Освен, че предлага представители на родителите за органите за управление на училището, Съветът на родителите има съвещателна функция в областите на осигуряване на качеството, предлагането на изборни предмети, използването на извънбюджетни средства, определяне на правилата за поведение и др. Своите предложения, въпроси и мнения, Съветът на родителите адресира до Училищния съвет, директора и до професионалните органи на институцията.

Ученическият парламент е задължителен за учениците от последните два класа на основното училище (седми и осми) и за учениците от всички класове на средното училище. Учениците от пети и шести клас могат да формират екипи от връстници, но това не е законова отговорност на училището, за разлика от ученическият парламент. Ученическият парламент може да: дава становища и предложения до професионалните органи, Училищния съвет, Съвета на родителите и директора относно правилата за поведение в училището, годишния план за работа, училищния план за развитие, свободните и извънучебни дейности, участие в спортни и други състезания и организирането на всякакви събития от ученици в училището или извън него; разглежда отношенията и

сътрудничеството между ученици и учители или експертни сътрудници; информира учениците по въпроси от особено значение за тяхното обучение. Парламентът се състои от по двама представители на всяка паралелка в училището и председател.

6. Финанси и ресурси

Образователните институции, които основават Република Сърбия, автономна покрайнина или местно самоуправление (от тук нататък наречени държавни институции) се финансират от републиканския бюджет, съответно – от бюджета на покрайнината или местната власт. Институциите създадени от някакво друго юридическо или физическо лице или чужда държава сами поемат разходите за финансиране.

Финансиране на държавните институции

Средствата за финансиране дейността на институцията се утвърждават на база икономическа цена за осигуряване програмите за образование и възпитание на дете и ученик.

Подробните условия и критерии за определяне на икономическата цена на образование за всяко дете и ученик от дадена област, за определени групи, по нива и видове образование, на необходимия брой персонал, времето и процедурата на усвояване, се определят от министъра на образованието.

В допълнение към средствата, предоставени от споменатите бюджети, институцията може да осигурява собствени приходи от дарения, спонсориране на обучението, договори и други дейности в съответствие със закона.

От бюджета на Република Сърбия се осигуряват средства за:

1. Осъществяване на подготвителната предучилищна програма в годината преди тръгване на училище
2. Осъществяване на предучилищната програма за работа с деца с увреждания
3. Осъществяване на предучилищната програма за работа с

деца на болнично лечение

4. Заплати, осигуровки и добавки на заетите в основните и средни училища

Развойни програми и програми на институциите, както и участие на Република Сърбия в инвестиции, професионално усъвършенстване на заетите, състезания на учениците на републиканско или международно ниво, в съответствие с утвърдените средства, по програми и критерии, утвърдени от министъра

1. Работата на уникалните училища и училищата от специално значение за Република Сърбия, които определят правилството
2. Подпомагане на особено талантиливи ученици във вид на безвъзмездна парична помощ, която министърът утвърждава със специален акт всяка година

В бюджета на местната власт се осигуряват средства за:

1. Осигуряване функционирането на предучилищното образование и възпитание до 80% от икономическата цена на дете, включвайки в цялост средствата за заплати
2. Професионално усъвършенстване на заетите
3. Юбилейни награди и помощ на заетите в основни и средни училища
4. Превоз на деца и придружаващи ги за посещение на подготвителната предучилищна програма на разстояние повече от два километра, превоз на учениците от основните училища на разстояние повече от четири километра, настаняване и изхранване на деца с увреждания, без значение на отделечеността на местоживеенето от училището, превоз на ученици за национални и международни състезания
5. Превоз на персонала
6. Капиталовложения
7. Защита и сигурност на деца и ученици

Институцията може чрез участието на родителите на децата и учениците, на местната власт, донори, спонсори или чрез стопанска дейност да осигури средства за по-високо качество в областта на предучилищното, основното и средното образование.

7. Повишаване качеството на образованието

Със Стратегията за развитие на образованието и възпитанието до 2020 г., като основен начин за повишаване качеството на образованието и възпитанието е припознато повишаването на професионализма на учителя. Така трябва да се повиши качеството на обучение и от там – постиженията на ученика.

Министърът на образованието определя приоритетните области за период от три години, начините и условията за професионално усъвършенстване, органът, който взема решение за получаване на звание и процедурата за развитие, получаване на звание в хода на усъвършенстването на учителите, възпитатели и експертни специалисти и образца на сертификат за успешно завършване на програмата.

В ЗОСОВ е предвидено длъжностите на учител, възпитател и експертен сътрудник да подлежат на професионално усъвършенстване, за успешна реализация и подобряване на учебно-възпитателната работа и получаване на необходимите компетенции за работа, в съответствие с общите принципи за постигане на целите на образованието и стандартите за постижения.

Учител, възпитател или експертен сътрудник може да напредва в хода на професионалното си развитие чрез придобиване на следните звания: педагогически съветник, независим педагогически съветник, старши педагогически съветник и висш педагогически съветник. За всяко получено звание учителят, възпитателят или експертният съветник има право на увеличение на заплатата. Служителите имат право на три дни отсъствие годишно за професионалното си развитие

8.1. Иновации в образованието

Най-значимите нововъведения в образователната система на Сърбия, които са се случвали, са били предимно с организационен характер. Под организационни иновации се подразбират промени в закони, създаване на стратегии за развитие и промени в организацията на учебно-възпитателния процес.

Независимо от неотдавнашното приемането на нов закон (ЗОСОВ, 2009 г.) и приемането на Стратегия 2020, може да се каже, че в практическото прилагане на тези документи, има пълна съгласуваност. За тази ситуация има много причини, най-често е липсата на финансиране за постигане на целите. Това е логично, ако се има предвид, че от общия бюджет на Министерството на образованието, науката и технологическото развитие за заплати на заетите се отделят почти 90%¹³ от средствата, а от републиканския бюджет за образованието се отделят 3,6%. В такава ситуация има много малко ресурси за внедряване на иновации.

От гореспоменатото проучване на иновациите в образователната система, проведено в шест административни области, с извадка от петдесет респонденти от двадесет и четири училища, получихме следните резултати:

На въпроса дали в институцията, в която работите се реализират иновации в образованието, по-голямата част от анкетираните (82,1%) са отговорили положително, докато на въпроса за какви видове иновации става дума се получиха много голям диапазон от отговори, което обяснява високия процент на отговорите, които потвърждават съществуването на иновации. Въпреки това, тези резултати трябва да се разглежда с повишено внимание. Основната причина за такъв извод е, че служителите в учебните заведения възприемат образователните иновации твърде широко и под такива разбират от използването на Интернет, през интерактивна дъска до ученическите конкурси и семинари. Въпреки че има редица отговори, които потвърждават съществуването на иновации в областта на образованието, не може да се каже, че те наистина са толкова разпространени, тъй като голяма част от това, което са посочили като иновации не се вписва в дефиницията на магистър Снежана Милошевич-Йешич¹⁴, което ползвахме в рамките на това изследване: „Развойни промени в училището са промени, които подобряват, повишават, модернизират, развиват дадено състояние. Това е новото,

13 <http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/3472-12%20Lat.pdf>

14 Milošević-Ješić Snežana; „Upravljanje razvojnim promenama u školi“; Zavod za unapređenje vaspitanja i obrazovanja; Beograd 2009; <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0031-3807/2009/0031-38070901079M.pdf>

което иновира съществуващото. И това, което иновира, наричаме иновация. Сегашната ситуация може да се иновира само с промени, които развиват, т.е. чрез развойни промени или иновации“. Така иновация не е коя да е промяна, а само тези, които подобряват настоящото положение. В този контекст, по-голямата част от анкетираните под иновация са разбирали всяка промяна. От тук и големият процент на отговорите, които потвърждават съществуването на иновации в образователната институция, в която работят.

По отношение на използването на иновациите на местно и регионално ниво, отговорите са сравнително равномерно разпределени: 28,5% са отговорили, че има добри практики за използване на иновации на това ниво, 32,2% не са сигурни дали има, 17,2% казват, че те не съществуват. От това можем да заключим, че има добри практики за използване на иновациите на местно и регионално равнище, но не в достатъчна степен. Голяма част от анкетираните, които заявяват, че не знаят или не са сигурни дали има нововъведения, показва, че няма адекватни механизми за информация в тази област.

Когато става въпрос за вида на иновациите, които се използват на тези нива, също имат сравнително равномерно разпределение във всички области: 38% техническо-технологични, 16,4% – дидактични, 26,5% и 19,5 казват, че се използват комбинирано всичките четири области на иновации в образованието. Това показва, че независимо че няма ясно организирана система за въвеждане и наблюдение на иновациите, в случаите, когато се въвеждат, те са равномерно разпределени във всички области.

По отношение на механизмите за насърчаване на иновациите в образованието имаме доста голямо разделение в мненията дали съществуват или не – 39.1% казват, че има такива механизми, 32,4% казват, че няма такива, а останалите респонденти или не са отговорили или не знаят дали има. Такава голяма разлика в отговорите идва от факта, че анкетираните работят на различни длъжности в институцията и различно виждат тези механизми, но също така заетите в различни институции имат различен достъп до информация за това в каква степен съществуват меха-

низми за насърчаване на образователните иновации. Например, респондентите от по-малките градове имат по-малък достъп до различни организирани мероприятия, свързани с иновациите и образованието като цяло, отколкото тези в големите градове.

Методите, използвани за обмяна на опит по отношение на иновациите в образованието са следните по нива:

1. Училищно ниво

Методическо обединение, посещение на часове и учителски събрания, обмяна на знания на професионални събрания, открити часове, срещи на професионалните органи и семинари, обмяна на ученици и дискусии.

2. Местно ниво

Проекти, сътрудничество между училища и контакти между учители, прегледи, дискусии, форуми, съвместни дейности, конференции, медийна промоция, конкурси, състезания.

3. Регионално ниво

Семинари, сътрудничество между училища и контакти между учители, съвместни акции, проекти, интернет, обучения, конкурси, чрез училищното ръководство, публични форуми, дискусии и дебати

4. Републиканско ниво

Състезания, електронен час, креативно училище, професионално развитие, семинари, професионални форуми, медийна промоция, съвместни акции, конференции, изобретателски дейности, конкурси, обмяна на опит чрез Интернет, блогове на учители, летни школи, дебати, конгреси и симпозиуми.

По отношение на иновациите и добрите практики в образованието, анкетираните като трите най-ефективни методи за обмяна са посочили:

1. Интернет, проекти, срещи между училища, лични контакти, демонстрация, информативно-комуникативни методи, жива реч, работа в ателиета, семинари, дискусии, методически обединения, приятелства, разговори, открити уроци, обмяна на опит в региона, презентации, съвместни проекти, методи на добра практика, мрежи за иновационни дейности, обучение на учители, интернет комуникация, професионални срещи, конфе-

ренции, медийна промоция, промоция на иновативни дейности, срещи на дружества, състезания на местно ниво, интернет форуми, посещение на институции, летни форуми, посещение на часове в други училища и др.

Като интересни и релевантни теми за българо-сръбските тематични срещи за обмяна на опит по въпроса на иновациите в образованието, респондентите идентифицираха:

- Въвеждането на нови технологии и нови методи за преподаване в учебно-възпитателния процес.
- Събиране на данни за опита на страните от ЕС по въпроса за иновациите в образованието.
- Засилване на сътрудничеството и обмяната на опит в областта на иновациите в образованието със съседните страни.
- Използване на инклузивното образование в началните класове.
- Механизми за мотивиране на учители за въвеждане на иновации в образователния процес.
- Повишаване на медийната прозрачност на образователния процес и по-добра комуникация между професионалистите в учебно-възпитателния процес.
- Повишаване участието на учениците във вземането на решения във връзка с въвеждането на иновации в образованието.

Резюме

Основните цели на образователната система в Сърбия са създаването на силна, независима и всеоткриваща личност чрез прилагането на дефинираните стандарти за образование. Като основни задачи на Стратегията за развитие на образованието 2020 бяха поставени повишаване на ефикасността, релевантността, обхвата и качеството на образованието.

Учебно-възпитателната система в Сърбия е организирана на четири нива. Това са предучилищно, основно (което е задължително), средно и висше образование. Учебно-възпитателната

дейност се осъществява от учители и възпитатели с помощта на сътрудници (психолози, педагози, дефектолози и пр.) в рамките на възпитателно-образователни институции, които могат да бъдат училища, предучилищни заведения или факултети. Образованието се финансира от бюджета на Република Сърбия, освен на образователните институции, чийто основател не е Република Сърбия, местна власт или автономна покрайнина. Правото на образованието се гарантира от Конституцията и това е право (в случая – на основно образование) имат всички граждани на Република Сърбия. Образователният процес се осъществява по план и програма, утвърдени от Националния просветен съвет по предложение от Министъра на образованието. В рамките на плана и програмата се съдържат основните инструкции и регулации за осъществяване на учебно-възпитателния процес. Цялата учебно-възпитателна дейност се реализира под супервизията на Министерството на просветата, науката и технологичното развитие, от който правомощия се пренасят понататък на съвети, институти, училищни управи и образователни институции. Поради тежката икономическа ситуация и малкото заделяне от републиканския бюджет за образование (3,6%), процесът на въвеждане на иновации в образованието не е много застъпен. Същата е ситуацията с участие на обществеността, където е нужно да се развият нови механизми за включване и участие.

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ИНОВАЦИИ НА УЧИТЕЛИ ОТ ГРАНИЧНИЯ РАЙОН (СЪРБИЯ)

Алиса в страната на чудесата

АВТОР: Мария Милованович (marija.ja.ma@gmail.com),
учител, ОУ „Стефан Неманя“, Ниш

ПРЕДМЕТ: Сръбски език и литература

ЦЕЛИ:

Приложение на получените знания, насърчаване на самостоятелното и ясно писмено изразяване, проучване, наблюдение, мислене, правене на заключения и анализи; насърчаване на любовта към езика и литературата; насърчаването на креативността и изследователския дух в ученика, на менторството; получаване на умения за използване на различни извори на информация в работата в часа (списания, енциклопедии, Интернет...); откриване и използване на информация; развитие на умения за изготвяне на презентации и презентиране; развитие на функционално мислене.

ОПИСАНИЕ:

В реализирането на часа са участвали родители, ученици от предучилищна възраст, възпитатели и учители.

Уводна реч

С уводната реч присъстващите се запознаха с повода за провеждане на часа – ученичка по индивидуален учебен план овладява ускорено програмата по сръбски език и презентацията на детски роман е част от нейния индивидуален план.

Сцена (изглед)

Импровизираната сцена в класната стая съдържа освен сценични реквизити, лампиони направени от карти, рисунки от книгата, фотографии от едноименния филм и комикс на английски език.

Цялата сценография и реквизитите, необходими за драматичното представление са изработени в часовете по изобразително изкуство, чрез рециклиране. В тяхното изработване взеха участие всички ученици от паралелката.

Драматизация

На основа съдържанието на книгата, ученичката написа кратък драматичен текст (сценарий) в 5 действия. Направи кастинг за ролите (от децата в паралелката), както и избор на костюми, вида на сценичните реквизити, говорителя, тон майстора и гримьора.

Комикс на английски език

След драматичната постановка, публиката имаше възможността да прегледа и прочете комикса, който ученичката написа на английски език, във връзка със съдържанието на романа.

Интересни факти за книгата

Публиката бе запозната с интересни факти относно романа и неговото написване (работа на ученичката).

Интересни факти за най-новата версия на едноименния филм Най-новата версия на едноименния филм е представена чрез галерия от фотографии (работа на ученичката).

Дискусия

Впечатлената публиката зададе няколко интересни въпроса и даде висока оценка на организацията на часа.

Състезание (викторина)

АВТОРИ: Мария Милованович (marija.ja.ma@gmail.com), начален учител, Ивана Йоич, учител по английски език, ОУ „Стефан Неманя“, Ниш

ПРЕДМЕТИ: английски език и други изучавани предмети

ЦЕЛИ:

Приложение на придобитите знания от всички области/предмети, насърчаване на самостоятелното правилно устно и

писмено изразяване, на откривателството, мисленето, правенето на изводи, на анализи; развитие на любовта към езика и литературата, към английския език; обогатяване на речника, насърчаване на сътрудничеството, на екипния дух, на бързината и готовността.

ОПИСАНИЕ:

Учениците са разделени на 4 групи по 5 ученика.

За спазване на правилата на състезанието се грижи жури.

1. Глухи телефони

В играта участват всички членове на групата. Те си предават един на друг изречение на английски език (2 точки).

2. Математически квадрат

Трябва да се реши магичен квадрат (5 мин, по 2 точки). Член на групата казва полето и на английски език изброява кой трябва да стои в това поле. За изпълнена задача се дава една точка.

3. Подреди буква от азбуката

За време от 2 минути трябва да се подреди пъзел – буква от азбуката (2 точки). Ако групта се справи преди изтичане на времето, получава допълнителна точка.

4. Скрый дума в изречението

Заданието е дума на английски език, преведена на сръбски, да се скрие в изречение (5 мин, 5 точки). Ако групата се справи преди изтичане на времето, получава допълнително 2 точки.

5. Оцвети рисунка

Задачата е по сигнал на водещия, държейки свързани флумастри в едно и също време, членовете на групата трябва да оцветят парче от мебел, чието име водещият изговаря на английски език (3 минути, 2 точки).

6. Музикална уловка

Цел на играта е да се познае слушаната композиция и да се напише нейното име, името на композитора и името на музикалния инструмент, който преобладава в изпълнението (по една точка).

7. Пантомима

Всяка група получава лист, на който на английски език са написани по две животни. Името на животното трябва да се познае на английски език (5 минути, по 2 точки).

8. Кой ще е пръв

Членовете на всички групи са подредени в колони. Пред всяка има залепени картинки на хранителни продукти. Водещият изговаря името на един продукт на английски език. Трябва да се докосне картинката, на която е изобразен продукта. Играта завършва когато и последната колона пипне отговарящата картинка (по една точка).

Побеждава групата, получила най-много точки. Ако групите са изравнени, играят допълнителна игра.

Сръчни пръсти

Всяка група прави от даден материал предмет или животно, имената на които се изговарят от водещия на английски език (5 мин.).

Вода

АВТОРИ: Марина Цветкович, Ирена Сретич, начални учители в ОУ „Стефан Неман“, Ниш, cvetmarina@hotmail.com

ПРЕДМЕТ: Светът около нас (I клас)

ЦЕЛИ:

- Опознаване на негативните явления в човешкото отношение към околната среда, които влияят върху качеството и опазването на водите;
- Затвърждаване на по-рано придобити знания за водата;
- Придобиване на понятие за количеството на водата на Земята;
- Определяне на последиците от безразсъдното поведение на хората към водата;
- Запознаване с форми на пестене в потреблението на вода;
- Развитие на съзнание за собствената роля в опазване на

- водите от замърсяване;
- Придобиване на умения от учениците да достигат до заключения въз основа на преживян опит;
- Придобиване на умения за свободното изразяване на техните наблюдения;
- Развиване на чувство за отговорност при работа в екип.

ОПИСАНИЕ:

Изпълнявайки подготвителните дейности, чрез разходка по поречието на река Нишава, бе използвано учене в околната среда. По този начин учениците възприеха средата, в която се намират и обновиха знанията си за водните местообитания – реки.

В часа по Света около нас, учениците обсъждаха своите впечатления от разходката по протежение на реката и припомниха основните характеристики на това жизнено местообитание. От този момент се фокусирахме върху водата. Учениците изслушаха композицията „Да спасим водата“ в изпълнение на детския хор Хориславци.

Кратък разговор за песента ни въведе в следващото упражнение, гледане на презентация на тема „вода“. Презентацията бе съпроводена от една история за Капка-Любка (учител-ученик), която разказва за съществуването си на Земята и запознава учениците с някои интересни факти от детските енциклопедии, както и с „водния етикет“. Учениците също така научиха за общото количество вода на нашата планета, къде се намира и в какви форми, за това дали всичката вода е вода за пиене, на кого е потребна и за какво я използваме. Разбира се, специално внимание се отдели на въпроса за това дали достатъчно човек се грижи за водата и кои са начините за пестене и опазване на прясната вода, която е все по-малко.

Учениците бяха пленени от историята Капка-Любка и говореха за своите преживявания от срещата си с нея. Много се тревожеха за увеличаващото се замърсяване на водата и даваха някои предложения за нейното незамърсяване.

Работейки по групи (свободно избрани) учениците илюстрираха:

- срещата с Капка-Любка;
- най-интересната част от разказа на Капка-Любка;
- водния етикет на Капка-Любка;
- едно водно състояние на Капка-Любка.

След което всяка група презентира своята работа с обяснение на нарисуваното и наученото в часа.

Морето краде цветовете

АВТОР: Снежана Николич (sneki912@hotmail.com), начален учител, ОУ „Йован Йованович Змай“, Вранье,

ПРЕДМЕТ: Изобразително изкуство

ЦЕЛИ:

Разбиране и възприемане на понятието основни и производни цветовете

ОПИСАНИЕ:

В уводната част в класната стая влиза учител, който е маскиран като клоун и след кратко театрално представление води разговор с учениците за цветовете, които има върху себе си.

В основната част учителят обяснява техниката на рисуване на смачкан навлажнен блоков лист. Учениците правят топка от хартия, мокрят я в купа с вода и на чина бавно я изправят. Успоредно се води разговор за лятната почивка на море, където учениците да споделят своите лични преживявания за морското дъно, растенията и животните в морето, както и за техните цветове. Тогава с темперни бои и акварели рисуват морското дъно, използвайки основни и производни цветовете.

В заключителната част се прави изложба от творби на учениците.

Рециклиране на сапун

АВТОР: Мария Милованович, начален учител, ОУ „Стефан Неманя“, Ниш, (marija.ja.ma@gmail.com)

ЦЕЛИ:

Целта на дейността е добиване и практична употреба на продукти, получени чрез рециклиране. Приложение на получените знания от областта на екологията, насърчаване на самостоятелността, на сътрудничеството, на екипния дух, кооперативно учене, изследвания, наблюдения, мислене, правене на заключения, на анализи; развитие на любов към труда.

ОПИСАНИЕ:

Реализацията става в няколко стъпки:

Рециклиране

С децата се води разговор за понятието рециклиране, както и за възможностите за практична употреба на продукти, получени чрез рециклиране.

Подготовка за реализиране на дейностите

Тази подготовка предвиждаше:

- навременно уведомяване за нуждата от събирането на остатъци от твърди сапуни;
- осигуряване на материали и прибори за работа (тиган, ренде, дървени лъжици, печка, калъпи);
- водене на разговори за потребителската стойност на продукти, получени чрез рециклиране.

Разделяне на групи

Всички ученици са разделени в шест групи.

Обясняване на начина на работа

Процедура за работа:

- остатъците от сапун се рендосват;
- в съда с наредения сапун се долива малко вода;
- сапуна и водата се варят на тих огън, до стопяването на сапуна и получаването на хомогенна маса;

- в сместа, по желание, може да се добави боя за сладкиши и парфюм;
- получената смес се излива в калъпи;
- охлаждането трае 7-20 дена (докато сместта не се отдели от калъпа).

Реализация на дейността

Всяка група рециклира сапун по описания начин.

Сапуни

След процеса по сушене (20 дена) се получават сапуни с интересни форми и големина.

Изложба на експонати

- В главното фоайе на училището е организирана изложба на сапуни, получени чрез рециклиране.
- Статия за реализираните дейности е публикувана в сайта „Време за игри“ (vremeigre.com).

Оценка

Оценката на дейността е извършена по няколко начина:

- след завършване на рециклирането (в класната стая, с учениците от паралелката);
- по време на изложбата (ученици от други паралелки, учители, родители);
- електронно писмо (уредничка на сайта „Време за игри“).

Еко проект: Повече дървета – по-чист въздух

АВТОР: Мария Милованович (marija.ja.ma@gmail.com),
начален учител, ОУ „Стефан Неманя“, Ниш

ЦЕЛИ:

Приложение на получените знания в областта на екологията, насърчаване на самостоятелността, на сътрудничество вътре в паралелката и в училището, на екипен дух, кооперативно учене, изследване, откриване, мислене, правене на заключения, на анализи; насърчаване на любовта към природата.

ОПИСАНИЕ:

В проектните дейности участваха ученици от три паралелки (две от втори и една от първи клас) на три основни училища. Всяка паралелка имаше собствен проект, който бе част от общия. Темата на проекта бе защита на въздуха от замърсяване.

ДЕЙНОСТИ:

- разговор за въздуха, за неговото значение и начините за защита от замърсяване;
- избор на слоган на паралелковия еко проект;
- създаване на съвместен еко блог;
- разработване на презентация за представяне на паралелката в общия блог (нашите еко дейности, рециклиране, участие на национални и международни еко конкурси);
- осмисляне и написване на Нашата еко азбука;
- определяне на целта и задачите на паралелковия еко проект;
- дизайн и изработване на дигли и плакати, раздаване и разлепване на последните;
- провеждане на анкета за замърсяването и защитата на въздуха от него;
- изработване на паралелкови презентации;
- установяване на сътрудничество с разсадника (сътрудничество с местната общност);
- засаждане на дървета (сътрудничество с местната общност);
- установяване на сътрудничество с топлоцентралата (сътрудничество с местната общност);
- представяне на проекта (трите училища) на родители и гости на съвместна презентация.

Падежи

АВТОРИ: Ивана Станойевич (ivanastanoj@gmail.com), Виолета Джорджевич, учители по сръбски език, ОУ „Учител Тасе“, Ниш

ПРЕДМЕТ: сръбски език

ЦЕЛИ:

- проверка на придобитото знание за падежите;
- проверка степента на разбиране на определени понятия и факти;
- развитие на любов към майчиния език и потребност да се съхранява и подобрява;
- практическа употреба на получените знания и нови примери;
- използване на знания, придобити в други уроци;
- придобиване на умения у учениците за самостоятелно придобиване на знания, решаване на казуси, самостоятелни заключения, което допринася за правилното формиране на учениковата личност;
- развитие на кооперативност и работна атмосфера в паралелката.

ОПИСАНИЕ:

Увод

Учителят разделя учениците в 5 групи на основата на 5 вида плодове: ябълка, банан, портокал, мандарина, киви (всеки получава по един плод).

След това съобщава темата и обяснява начина на работа – темата е систематизация на знанията за падежите, а проверката ще се прави по подобие на популярното в Сърбия телевизионно състезание „Асоциации“, по групи с помощта на електронна дъска.

Главна част

I Асоциации

Започва първа група, която отваря едно поле и представителят асоциира точния отговор с помощта на групата. За всяка колона се получават по пет точки и още две за познаване на отговора за цялата колона. Ако групата не познае отговора, отговаря следващата група. За последните две колони всички групи пишат отговора на хартия, както и крайния отговор (който е асоциация от всички колони). Точките се регистрират от учителя, който контролира играта и следи за спазване на правилата.

II Творческа задача

Всяка група получава задание да измисли реклама на пло-дов йогурт, като се използва името на плода на групата в търсе-ния падеж:

1. Група ЯБЪЛКА получава задача да измисли реклама, в коя-то да употреби думата ЯБЪЛКА в датив единствено число.
2. Група АНАНАС в датив множествено число.
3. Група ВИШНЯ в генетив множествено число
4. Група ГРОЗДЕ в генетив единствено число
5. Група БАНАН в локатив множествено число

Учителят описва критериите за добра реклама на дъската: кратка, ясна, духовита, интересна, да утвърждава здравослов-ни хранителни навици; рекламата може да се изпее като оперна ария, като народна песен, рапира, изиграе...

Заклучителна част

Коментар на учителя за работата на учениците. Учителят събира точките на всяка група от асоциациите и рекламата и съ-общава групата победител. Също коментира кой ученик е бил най-успешен и кой най-малко се е ангажирал, като препоръчва на последния за следващия път да се включи повече в работата на групата.

Нов прочит на песента „Крали Марко премахва сватбарския данък“

АВТОРИ: Ивана Станоевич (ivanastanoj@gmail.com), Вио-лета Джорджевич, учители по сръбски език, ОУ „Учител Тасе“, Ниш

ПРЕДМЕТ: Сръбски език и литература

ЦЕЛИ:

- Да се запознаят учениците с народната песен „Крали Мар-ко премахва сватбарския данък“;
- Изтъкване на моралността и благородството на Крали

- Марко, честността на девойката и суровостта на Арапа;
- Развитие на националния идентитет чрез проучване на националната поезия;
 - Развитие на положителни чувства към света около нас и влияние за формиране на положителни духовни и морални ценности чрез постъпките на Крали Марко;
 - Анализирайки степента на заплаха на човешките права, особено на правата на жените, развитие на способност за критичен подход към литературно произведение;
 - Развитие на уменията на учениците за самостоятелна работа и екипност в креативна работна атмосфера;
 - Насърчаване на читателското любопитство за народния епос, както и за интернационалния мотив за Крали Марко (който се явява герой както в сръбската, така и в българската и македонската литература).

ОПИСАНИЕ:

В един от предходните часове учениците са получили изследователски задачи за групова работа и разделени на групи са изпълнили задачите. Изследователски задачи:

1. Историческата и епическа истина за Крали Марко – кога и къде е живял, кои са родителите му, какво е отношението му с турците, как е умрял; сравнение с образа в народната поезия – как изглежда, с кого се бори, колко живее, как умира, от кого е наследил благороднически характеристики; кои са причините за епическата популярност на Марко; задачата включва участието на всезнаещ разказвач, а изображенията се показват на електронна дъска.
2. Изтъкване на композиционната цялост на песента „Крали Марко премахва сватбарския данък“; да се характеризира неговия морален образ (презентация на електронна дъска), а физическият изглед да се нарисува (презентиране на рисунки).
3. Драматизиране на срещата на Марко и Косовската девойка (включва народното оплакване, благословията на народа

към Марко след победата над Арапа, включвайки и съпътстваща музика...).

4. Размисли за застрашените човешки права, особено на правата на жените и илюстрирането им; цитиране на стихове, които говорят за насилие; илюстриране на послания за ненасилие.

Протичане на часа

Увод

Ученикът-говорител анонсира темата на груповата работа; включва музиката за фон (по свой избор, в съответствие с атмосферата на песента).

Главна част

- I Презентация на груповата работа. Всяка от четирите групи има по 5 минути на задача.
- II След това учениците си водят записки, където през първия час на база песни за Крали Марко са записали своите асоциации на въпроса „какво знам за Крали Марко“ (използвайки техниката „двустранно воден дневник“), а на другата половина на страницата записват какво са научили в часа и какво сега знаят за Крали Марко.
- III Кратка дискусия за своята кративна работа.

Заклучителна част

Говорителят чете клетвени стихове и благослов от песента „Урош и Мърнявчевичи“, които отправят отец Вукашин и цар Урош, и констатира, че в тази клетва и благослов е събран лик на Крали Марко. Че това е така ни говори нашата народна поезия, но и народната поезия за Крали Марко от нашите съседи българи и македонци, която е жива до днес.

Учителят показва пример от македонската литература (цикъл песни за Крали Марко на Блажа Коненски), а за пример от българската – мотивира учениците за проучване в Интернет.

Цар Константин Велики – записаната легенда на християнството

АВТОРИ: Ирена Сретич, Марина Цветкович (cvetmarina@hotmail.com), Новица Миладинович, учители, ОУ „Стефан Немања“, Ниш

ПРЕДМЕТ: Сръбски език, изобразително изкуство

ЦЕЛИ:

Осъзнаване на значими детайли в описанието на преживяното; информирание на учениците за изследователската задача; обучение за успешно използване на книжовния език; развитие на способността за използване на естетически критерии, на творческо мислене; формиране на умения за сценичен изказ.

ОПИСАНИЕ:

Годината на Миланския едикт е мотивация за запознаване с нашия Naissus (римското име на Ниш – б.пр.).

Подготвителни дейности:

- посещение на археологически парк Медияна, Ниш;
- посещение на Народния музей в Ниш;
- срещи с авторите, които са писали за цар Константин (Небойша Озмич, професор по история, който по духовит начин представя подвизите на царя и с Биляна Станойевич, литератор, която адаптира историята на Константин за деца);
- домашна работа 1. Да се напише съчинение на една от темите: Посетихме... (репортаж), Научихме за цар Константин, за него са писали..., Цар Константин през моите очи. 2. Да се прочете полученият драматически текст «Малкият цар Константин» (Б. Станойевич).

Сръбски език: Константин Велики – записаната история на християнството, IV клас (1 час).

Първа дейност

Драматизация, „Бяхме...“ Учениците се поставят в ролята на уредника, на посетител, пазач на музея, продавач... С движения, говор, действие изобразяват ситуацията и избрания образ.

Втора дейност

Презентация, „Бяхме...“ Преглеждане на презентацията, която ръководи учителя и на която е представено посещението в археологическия парк Медияна и Народния музей в Ниш.

Трета дейност

Прочитане на домашните работи – Учениците четат домашните работи по зададените теми.

Четвърта дейност

Разделяне на ролите за драматизацията „Малкият цар Константин“. По време на срещата с писателката учениците вече са се запознали със сценария и са прочели текста вкъщи.

Пета дейност

Четене на драматическия текст „Малкият цар Константин“ по роли.

Шеста дейност

Изследователска задача:

Цар Константин Велики – биография; Медияна – археологически парк; Времето на Константин (монети, облекло, накити, съдове); Непобедимият пълководец; Цар Константин Велики – свобода за християнството; Миланският едикт

Учениците, съгласно своите интереси, избират задачата и използват в проучването си Web адреса www.uciteljmin.in.rs

Изобразително изкуство: Сцена; IV клас (2 часа).

Първа дейност

Имам идея! Разговор за сцената, необходимите реквизити за реализиране на детската драматизация „Малкият цар Константин“; записване на предложенията в електронното списание „Царевич“.

Втора дейност

Разделяне на учениците на три групи:

- първа група (изработване на реквизити за театралното представление)

- втора група (изработване на презентация като част от сценографията)
- трета група (електронно списание, „Царевич“)

Трета дейност

Даване на напътствия за работа в рамките на групата

Четвърта дейност

Работна част на часа, екипна работа по заданията в рамките на групите

Пета дейност

Оценяване. Анализ на извършеното, договаряне за представяне на театралната постановка и презентирание на електронното списание.

Филмирани картофчета в блог

АВТОР: Часлав Василевич, Основно училище за образование и възпитание на деца с увреждания „Смях и сълза“, Алексинац

В тази разработка, на примера на обучението по сръбски език, по-точно на урока Басни, в пети клас на основното училище за ученици с лека умствена изостаналост, през три учебни часа, се показват в практика проверени възможности на PowerPoint презентации, анимирани филми, викторина, родена в популярната програма „горещи картофи“ (HotPotatoes) и блог. От тук и наименованието на разработката. Наред с образователната функция, в работата се ползва и забавно съдържание, което дава Интернет и което учениците могат да ползват, съобразено с тяхната възраст и способности.

Всички часове се провеждат в дигитален кабинет, където всеки ученик има свой компютър.

ПЪРВИ ЧАС

На първия слайд – снимка, създадена в автоколаж (MS ResearchAutoCollage 2008) на различни домашни и диви животни. Учениците изброяват характеристиките на познатите жи-

вотни и достигат до извода, че същите особености, и позитивни и негативни, имат и животните и хората, което се илюстрира със силуети на хора на слайда.

След запознаването с понятието за басня се гледа двуминутен анимационен филм „Лъв и мишка“. Чрез разговор се достига до осъзнаването, че и баснята има действие и личности. Личностите са животни, а техните характеристики и поведение са всъщност характеристики и поведение на хора.

ВТОРИ ЧАС

В първата половина на часа, учениците чрез съдържанието на блога се запознават с басните на Доситей Обрадович „Два козела и две кози“.

Другата част от часа е посветена на викторина за басните. Викторината е направена по програмата „Горещи картофчета“ (HotPotatoes 6). Избрана е викторина с единични верни отговори. С цел подсещане, въпросите са придружени с образи от басните. Също така, за учениците, които имат проблем с четенето и разбирането на прочетеното, всеки въпрос е записан и достъпен тонално, така че може и да се чуе.

ТРЕТИ ЧАС

В блога са поставени илюстрации за разказ по картинки от читанката. Учениците разглеждат и коментират изображенията, първо едно след друго, а след това в цялостен разказ. В продължението на часа учениците правят писмено упражнение на компютър, т.е. в писмен път изказват това, за което е разговаряно. Използват се указания и въпроси, които са дадени в лекциите на блога.

Списание на английски и немски езици, „Happy Paper-Glückliche Zeitung“

АВТОР: Татяна Милутинович (milutinovic@open.telekom.rs),
учител по английски език, ОУ „Вук Караджич“, Княжевац

ПРЕДМЕТ: английски и немски език

ЦЕЛИ:

Подобряване на комуникацията на английски и немски езици; развитие на обучителните и интелектуални способности на учениците; получаване на добро отношение към други езици и култури, както и към собствения език; развитие на любознателността, изследователския дух и мотивацията на учениците; идентификация на значението на лична ангажираност; развитие на информационно-комуникационни умения.

ОПИСАНИЕ:

Учениците и учителите участват заедно в събирането на материали и изготвянето на списанието. В работата по съставяне на списанието участват всички ученици от училището в зависимост от своите възможности и интереси. Учениците прилагат свои рисунки, стихотворения, есета, пътеписи, интервюта, репортажи, главоблъсканици и пр.

В редакционния екип също има ученици, които в последните два броя участват също и в предпечатната подготовка на списанието.

Учениците първо предават своите творби на редакцията, в която участват учители и ученици от училището. След това членовете на редакцията извършват корекции и окончателен избор на творбите и ги разпределят по рубрики. Завършителната фаза в издаването на списанието е компютърна обработка на материалите и техническа обработка на цялото издание в програмата, „MO Publisher“.

Списанието се обявява веднъж годишно, като се организира промоция на ниво град във вид на театрално представление, филм и пр. В дизайна и организирането на промоцията отново участват членовете на редакцията и останалите ученици от училището.

Да спасим от забрава

АВТОР: Емилия Чолак (ossvetisavabor@ptt.rs), директор, ОУ „Свети Сава“, Бор

ПРЕДМЕТ: история

ЦЕЛИ:

- изучаване на история по интересен и очевиден начин чрез практическо обучение в съприкосновение с материални исторически извори;
- съхранение на своите традиции, уважавайки чуждото

ОПИСАНИЕ:

В училище „Свети Сава“ от години съществува музей с около 500 експоната, от които най-старият датира от първи век преди нашата ера. Музеят е оформен в кабинета по история и негов основател е г-жа Николица Младенович, учител по история в пенсия. Идеята е продължена от сегашната директорка на училището, г-жа Чолак. Този музей е единствен в града, а и в района.

Музейната сбирка е съставена от предмети на материалната и писмена култура: предмети от домакинството, оръжие, образци от стари занаяти, носии, филателна и нумизматична сбирки, карти, пощенски картички, сбирка минерали от територията на община Бор, книги... Особена гордост са колекция римски монети и части от римска стрела.

Успоредно с музея е създадено списание на историческия кръжок „Ученически университет“, чиято редакция всъщност работи на територията на историческия кабинет-музей. Списанието на първо място се занимава с история и сродните ѝ науки (археология, етнология, етимология), с миналото, съхранението на народните традиции и народното творчество. В него се намират и текстове от училищния живот, ежедневни и актуални проблеми на младите хора, както и промоция на успешни ученици и учители.

В кабинета по история-музей освен часове по история, при необходимост се провеждат и часове по сръбски език, география, музика и изобразително изкуство. Също така се правят презентации, промоции, организират се форуми, изложби за всички ученици от училището, родители, представители на институции и на местното самоуправление. Музеят, както и работата на учителите по история и историческия кръжок, често са обект на медиен интерес.

Да излезеш на (дробна) черта

АВТОР: Биляна Веселинович (bilja-veselinovic@hotmail.com), учител по математика, Основно училище за образование и възпитание на деца с увреждания „Смях и сълза“, Алексинац

ПРЕДМЕТ: Математика

ЦЕЛИ:

Образователна цел на първия час: Запознаване на учениците с понятието дроб, разчитайки на наблюдателно осъзнаване, въвеждането на дробната черта като означение на определени части от избрани цялости, формиране на абстрактна идея за дроб. Учениците трябва да разберат факта, че фигурите (права линия, квадрат, кръг, правоъгълник, ...), както и предмети от околната среда (ябълка, шоколад...) може да бъдат разделени на равни части, като частите от тези фигури и предмети, можем да изразяваме чрез дроб; да се запознаят с понятията числител и знаменател на дроб.

Образователна цел на втория час: Различаване на отделните видове дроб, изразяване на дробта във вид на смесено число и обратно.

Използвайки съответните свойства на естествените числа, учениците трябва да разберат понятието дроб като отношение на две цели числа.

ОПИСАНИЕ:

Разработката „Да излезеш на (дробната) черта“ възникна в рамките на проект, финансиран от ЗУОВ и UNICEF „Укрепване на партньорствата между специалните и редовните училища в контекста на образователна интеграция“ и е урок -демонстрация в „приобщаваща“ паралелка, която се състои от ученици от ОУ училище „Смях и сълза“ (деца с увреждания) и ученици от ОУ „Люпче Николич“ в Алексинац. Поради спецификата при такъв разнороден състав на паралелката са използвани следните ИКТ: мултимедийни PowerPoint презентации, филм «Въведение в дробите», преподавателски листове с три нива на трудност, преподавателски лист – Ребус, онлайн игри Наименоване дробни по снимка и Дробни – Въведение, викторина.

PowerPoint презентациите са направени така, че да следват главната лекция, от слайдовете бяха дадени линкове към примери и задачи, примерите са полезни за учениците, които се нуждаят от повече обяснения за едно понятие (учениците с увреждания), адаптира се към различни начини на обучение (ученикът може да практикува задачите по време на урока, а може и да си провери знанията след него), допринася за динамиката – урокът не е монотонен. В допълнение, за ученици, които поради болест или други причини са възпрепятствани да посещават училище, уроците са публикувани на образователната платформа Moodle – <http://vezba.e-pismen.rs/course/view.php?id=230>, до която могат сами или с помощта на родителите да имат достъп (потребителско име: smehl1suza, парола: smehl1suza).

В рамките на подготовката за изпълнение на този урок, PowerPoint презентациите „Дробни“ и „Видове дробни“, както и учебните листове, са качени на блога <http://biljamatematika.wordpress.com/>, така че ученикът може да ги отвори и да прегледа лекциите от дома си.

Преобърнатата класна стая

АВТОРИ:

Славиша Петрович (slaki@medianis.net), учител по информатика, Земеделско училище „Шуматовац“, Алесинац

Ирена Митева, учител по информатика, ПГ „Проф. д-р А. Златаров“, Видин

ПРЕДМЕТ: Информатика и информационни технологии

ЦЕЛИ:

Разработване и прилагане на функционално образование. Количествено и качествено уеднаквяване на образованието в района.

ОПИСАНИЕ:

Проектът се реализира в сътрудничество на двете професионални училища, споменати по-горе. Въз основа на обмена на опит и анализ на образованието в трансграничния район, стигнахме до заключението, че обучението в професионални училища, основано върху възпроизводството на материала, не влияе позитивно на компетенциите на учениците по отношение на заетостта. Също така мобилността на трудоспособното население в същия район е малка поради различните професионални компетенции, които притежават обучаваните по една и съща специалност от двете страни на границата. Необходимо е класната стая да не е единствено мястото, където учениците получават информация, а чрез предварително зададените задачи да се съди за придобитите умения и професионални компетентности. Проектът противоречи на съществуващата организация на учебния процес и неговата цел е да се разработи функционално професионално образование. По общообразователните предмети Информатика и Информационни технологии, модул компютърна обработка на текст в участващите училища от Сърбия и България обучението се организира по метода на „преобърнатата класната стая“. Занятията следват педагогическия модел, разра-

ботен във факултета по образователни технологии в Хонг Конг от д-р Даниел Джурич. Преподавателската роля на учителя се измества към подбор и създаване на ресурси за обучението, дизайн на планираните дейности, осигуряване на подкрепа и помощ на учениците по време на дейностите. Заедно с учениците се извършва оценяване на постигнатото. Разработените по образователната технология ресурси за преподаване са мултимедийни и достъпни за всички заинтересовани ученици. Групата от такива ученици, формирана на доброволен принцип, получава учебните материали и задачи за следващия час, чрез „облак“ в Интернет. В часа тези обучаеми реализират планираните дейности и индивидуалните си работни задачи с подкрепата на учителя, който същевременно работи с останалите ученици по традиционния начин. Тази учебна година, обучението се провежда едновременно в двете училища. Материали за обучение и проверка на знанията се публикуват на Интернет страниците на училища на сръбски и български език. Обучението, организирано по този начин, поставя в центъра на дейността ученика. В тази ситуация той е напълно посветен в работата, сам е отговорен за обучението си и е отворен към кооперативно обучение и обучение от връстници. Това е разликата с традиционната класна стая, където на ученика се поднася на готово информацията, той не е активен, не се интересува и е склонен към недисциплинираност. „Преобърнатата класна стая“ като учебна техника прави от класната стая място, където се извършват дейности, изследвания, задълбочаване на знанията. Като се има предвид, че в основата си тя променя начина на работа в училище, трябва ученикът да се подготви за този вид обучение. От своя страна учителите, които са носители на този вид образование, трябва да приемат новата си роля и постепенно да се откажат от лекционния тип преподаване.

Използване на иновации в обучението по техника и информатика

АВТОР: Горан Манойлович (manojlovicg@yahoo.com), учител по техника и информатика, ОУ „Любича Радосавлевич Нада“, Зайчар

ПРЕДМЕТ: Техническо и информационно образование

ЦЕЛИ:

Цел на изследването е да се проучи връзката между използването на иновации в учебно-възпитателната работа в обучението по техника и информатика, за подобряване на същите.

ОПИСАНИЕ:

Предмет на техническото и информационно образование е мултидисциплинарна предметна област, в рамките на която са застъпени следните дисциплини: машиностроене, електротехника, електроника, архитектура и строителство, енергетика, телекомуникации, модули, селско стопанство, транспорт...

За да се осъществи реализацията на учебното съдържание по този предмет с по-голямо качество, а същевременно часът да бъде по-иновативен, по време на работата си учителите трябва да ползват различни иновативни подходи, които подобряват преподаването. Като необходими иновации, които могат да се употребяват в предметите на техническо и информационно образование, са идентифицирани:

- употреба на мултимедийно съдържание;
- употреба на материали от Интернет;
- електронно учене.

В рамките на изследването е проведено анкетиране на учениците от ОУ „Любича Радосавлевич Нада“ в Зайчар на основа на извадка от 104 ученика от V до VIII клас, за да се докаже дали изброените по-горе и употребени иновации от учителите по техника и информатика, довеждат до повишаване на качеството на учебно-възпитателната работа и дали използването на иновации е направило часа по-интересен и по-добър.

Физика на атомното ядро

АВТОР: Славолjub Радулович (slavoljub_radulovic@yahoo.com), учител по физика, Алексиначка гимназия, Алексинац

ПРЕДМЕТ: физика

ЦЕЛИ:

- активно придобиване на знания за физичните явления чрез изследователски подход;
- развитие на правилно отношение към защитата, обновяването и подобряването на околната среда.

ОПИСАНИЕ:

Иновацията се състои в това, че е създадена симулация на физичните явления, които се извършват в атомното ядро, като по този начин учениците имат възможност да си изградят представа за тези явления, наблюдавайки и формулирайки, анализират и решават задачи от тази област.

Темата включва следните подтеми, които се преподават в часове за нови знания и на часове за затвърждаване и опресняване на знанията:

- Увод;
- Атомно ядро;
- Масов дефект;
- Естествена радиоактивност;
- Взаимодействие на радиоактивното лъчение с веществото;
- Изкуствена радиоактивност;
- Ядрени реакции;
- Делене;
- Синтез;
- Теория на кварките.

Анимационен филм „Колко е хубав този свят“

АВТОР: Биляна Йованович (jovbiljana1@gmail.com), начален учител, ОУ „Йован Йованович Змай“, Вранье

ПРЕДМЕТИ: изобразително изкуство, сръбски език

ЦЕЛИ:

Да се запознаят учениците с историята и изработването на анимационни филми; Насърчаване на детското творчество.

ОПИСАНИЕ:

Учениците от втори клас (интегрирана паралелка) на основното училище, в сътрудничество с Школата за анимационно кино във Вранье (SAF) имаха за задача да се запознаят с техниката на създаването на анимиран (рисуван) филм и сами да направят такъв филм. Филмът бе изработен в няколко етапа. Създаването му траеше три месеца, като за това време децата се запознаха с избора на идея, рисуването на фонове и образи, изрязването им, снимането на сцените, монтажа, правенето на бюлетин и накрая – на премиера, на която всички бяха представени и похвалени. Дейността бе организирана както в сградата на училището, така и в помещенията на SAF.

Класическата музика в анимационните филми, рекламата и игралните филми

АВТОР: Миля Милованович (allegretta_milja@yahoo.com), учител по музика, Техническо училище „Прота Стеван Димитриевич“, Алексинац

ПРЕДМЕТ: музика

ЦЕЛИ:

Да се доближат учениците до класическата музика чрез ри-

суваните филми, развитие на чувствителност за идентифициране на качествената музика, да се насърчат да слушат и познават произведенията на композиторите от различни епохи.

ОПИСАНИЕ:

Намираме се във време, в което е трудно да чуеш класическа музика по радиото и по телевизията и когато слушането на подобна музика е тотално изключено от ежедневието. Обикновено децата имат предразсъдъци относно концертите, операта, симфоничната музика, а сами не подозират, че много често се срещат с произведения на познати композитори чрез рисуваните филми, рекламата и игрални филми, които гледат от най-ранна възраст. Отвращението към класическата музика не е толкова изненадващо, като се има предвид, че в страната ни може да я чуете най-често в дните на траур. Отдавна научно е доказано нейното позитивно действие, както върху интелекта, така и върху концентрацията и емоциите.

Целта на използването на рисувани филми в часовете по музика, в които по шеговит начин се използва класическа музика, бе да забавляват, да развличат, но същевременно да се научи много. Често се случва учениците да познават мелодията, но не знаят кое е това произведение и кой е неговия композитор. Чрез рисуваните филми, те по лесно могат да запомнят името на творбата, а същевременно с това асоциацията им е позитивна. Това може да им отвори по-късно пътя към слушане и познаване на класическата музика.

Развитие на критичното мислене на учениците относно информация, получена от Интернет

АВТОР: Д-р Виолета Милетич (mscmiletic@yahoo.com), учител по специални предмети, Земеделско училище „Шуматовец“, Алексинац

ПРЕДМЕТ: час на класа

ЦЕЛИ:

Развитие на комуникацията, общността, работата в екип и интеркултурността в паралелката, на критичното мислене за информацията, добивана от Интернет и употреба на Интернет за образователни цели, както и развитие на съзнание за значението на ИКТ.

ОПИСАНИЕ:

Учениците използват Интернет по различни причини и това е нещото, което в най-голяма степен ангажира тяхното внимание, докато комуникацията в паралелката е сведена до минимум. Понеже ИКТ са бъдещето, в часовете винаги свързваме ИКТ и образователните теми, които изучаваме, така че често часовете са интердисциплинарни. Работейки по този начин, стигнахме до извода, че учениците често усвояват информацията от Интернет, без да мислят за прочетеното, затова развитието на критичното мислене стана част от плана на класния ръководител за часа на класа.

Бе използвана статия, публикувана в Интернет, в която очевидно се злоупотребява с медията (Интернет). В страните от региона, като последица от случващото се през последните десетилетия, злоупотребата бе твърде голяма, така е създадена погрешна представа за съседните народи. Целта на часа бе да се използва Интернет за реално показване на живота на учениците от другите държави, чрез интеркултурен диалог, уважение и разбиране. Първата стъпка бе свързването с колеги от средните училища от Дала (Хърватска) и гимназията Никола Крев от Скопие (Македония). Договорено бе да се проведе час в едно и също време и учениците да комуникират помежду си. Стъпки:

1. Учениците се информираха за живота на младите хора чрез Интернет.
2. Учениците се договориха за какво ще разговарят с техните връстници от другите страни.
3. Разговор на учениците чрез Skype с връстниците им от посочените страни и събиране на информация чрез директен контакт с тях.

4. Разговор между учениците за протичането на комуникацията с връстниците им, правене на изводи и развитие на критично мнение по отношение на информацията от Интернет, която бяха прочели преди това за хората от съседните страни.

Часът излезе от рамките на класната стая и достигна косвено до много по-широки учебно-възпитателни цели: за да продължи създадения контакт, бе кандидатствано с проект, който бе одобрен. В проекта участваха трите училища. Чрез него направихме възможно учениците, които се запознаха чрез Skype, да се срещнат на живо и с взаимната размяна на посещения в трите държави, в директен контакт, да се уверят до колко бяха (не)точни информациите, получени от Интернет.

Посещение в селско училище

АВТОР: Мария Милованович (marija.ja.ma@gmail.com),
начален учител, ОУ „Стефан Неманя“, Ниш

ЦЕЛИ:

Целта на това посещение бе запознаването на децата от две градски училища с това как изглежда и работи едно селско училище, както и приятелството между децата. Специфични цели бяха: отиване до училището; запознаване с организацията и работата на селското училище; изграждане на приятелства; създаването на практика на сътрудничество между градските и селските училища.

ОПИСАНИЕ:

Детска седмица

Всяка година, в рамките на отбелязването на Детската седмица, заедно с учениците се съставя и реализира програма, която е независима от официалната такава на училището. Програмата се съставя чрез договаряне през м. септември. Една от предложените дейности бе посещение на селско училище. По-

неже идеята бе радушно приета, тя стана част от паралелковия план.

Организация на дейността преди пътуването

В посещението, наред с учениците от паралелката, се включиха и ученици от един четвърти клас на ОУ „Свети Сава“ от Ниш. Бяха събрани писмени съгласия от родителите и ангажиран транспорт.

Отпътуване за селското училище

Посетихме паралелка в ОУ „Топлички герой“ в Долен Дреновец. Посещението е направено в четвъртък, 7.10.2010 год.

Организиране на дейностите в селското училище

- след пристигането си в селското училище децата първо обиколиха сградата и двора на училището, а после се запознаха с начина на работа в него (по два класа в паралелка, етно кът...);
- учениците от ОУ „Стефан Неманя“ от Ниш се представиха на своите приятели своя оригами кръжок – проведоха кратък курс по оригами. Също така те подариха на учениците от двете училища книги за оригами техниката;
- за всички деца се организираха спортни дейности, които сами избраха – футбол и „между два огъня“.

Договор за продължаващо сътрудничество

Договорено бе учениците от селското училище да дойдат на посещение при учениците от градските училища. Планирани бяха обиколки на градските училища, запознаване с начина на работа в тях, както и посещение на кукления театър в Ниш.

Завръщане

Връщането в Ниш стана с организирания транспорт.

Мисли креативно

АВТОРИ: Лидия Петкович (lidijaitd@gmail.com), учител в ОУ „Добрила Стамболич“, Сврлиг и Наташа Чирич (natkic67@yahoo.com), учител в ОУ „Чегар“, Ниш

ОБЩА ЦЕЛ:

Разбиране на значението на креативността за развитието на младата генерация. Поставяне на базата за развитие на креативността, необходима за качествено бъдеще. Създаване на умения в учителя първо за идентифициране на собствената креативност, а после за насърчаване и развитие на креативност в децата. Развитие на високо ниво на професионална компетентност и мотивация в учителя за използването на методите и техниките на креативност.

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ:

Запознаване и изучаване на методите и техниките на креативност и тяхната употреба на практика. Развитие на инициативността, въображението, конструктивизма, оригиналността, компетентността, мотивацията, различността, на критичното и абстрактно мислене; съпротива на шаблоните и калъпите. Създаване на креативно бъдеще чрез креативни деца.

ОПИСАНИЕ:

Европейската образователна система плаче за креативност, иновации, нещо ново и различно, защото тогава на първо място идва индивидуалността на ученика, неговите способности, потенциали, нужди и отговорността за собственото развитие. Познато е колко креативността е важна за развитие на обществото изобщо, а колко малко внимание ѝ се отделя особено в образователните системи на балканските страни. Тази програма на първо място трябва да покаже на самите учители какъв креативен потенциал имат те самите, а не знаят за него и не го използват. Откривайки собствената си креативност, учителите чрез техниките за креативност, които тази програма предвижда, ще покажат и на учениците с какъв креативен потенциал разполагат и ще го насърчават ежедневно. По този начин могат да се СЪЗДАДАТ генерации, които ще мислят по друг начин, извън калъпа на установените схеми, а ще намират винаги нови пътища във всичко, което работят и преживяват.

Програмата обхваща разработена система от процедури за

развитие на креативно мислене. Състои се от първоначално утвърждаване на собствената креативност и достигане до извода какво души, и какво насърчава креативността. След това, анализирайки креативни примери (иновации), които са променили животът на човечеството, се достига до съзнанието, че развитието на креативността в мисленето на децата (и на самите нас) е ключово, най-напред за тяхното собствено развитие, а после за обществото като цяло. След тези дейности следва запознаването с методите и техники за креативност и начините по които се използват, както в обучението, така и в живота.

Методите и техниките за креативно мислене, в което участниците се обучават, са:

- Brainstorming,
- Brain writing,
- Шест шапки,
- Техника на провокацията,
- Синектична техника,
- Техника на ролите,
- Техника на гмуркане,
- Гордон техника.

Програмата е основана на съвременна педагогическа литература и допринася за разбиране на значението за креативността в живота на всяка личност. Всяка от техниките може да се прилага в обучението по всички учебни предмети. Използвайки тази програма всеки час е различен, децата са активни и въодушевени от собствените си качества. Правило в програмата е да няма правила и че „най-лошият“ може да бъде най-добър, ако му покажем по адекватен начин колко всъщност той може, а не знае за това.

Намаляване на социалната изключеност на възрастните без основно образование, чрез използване на програма за функционално основно образование на възрастни

АВТОР: Милан Джорджевич (milan_djordjevic_denizen@yahoo.com), учител по английски език, ОУ „Добрила Стамболич“, Сврлиг

ЦЕЛ:

Общата цел е получаване и повишаване на знания, умения, ценности и нагласи, необходими за решаване на проблеми и справяне с предизвикателствата в ежедневиия живот и подобряване на семейните и лични условия на живот.

ОПИСАНИЕ:

Функционалното основно образование за възрастни (ФООВ) е организационна и програмна цялост в системата на образованието, в която възрастни придобиват основно образование, съобразено с техните възможности за учене и потребностите на трудовия пазар. Осигурено им е да получат отговарящи знания и умения чрез обучение. По този начин се постига основното образование да бъде във функция на подобряващо качество на личния живот, социалната включеност и заетост.

Учебният план и програми са предназначени за лица над 15 години. Реализира го училищен екип, съставен от учители и други специалисти (напр. психолог, педагог), директор и андрагонен асистент (от андрагогика – теория за обучение на възрастни, бел.пр.).

ФООВ е с продължителност три години и се осъществява в три цикъла от по една година. В първият цикъл се придобиват основите на функционалната грамотност, във втория и третия – основите на общото образование и професионални компетенции. Професионалните компетенции се получават чрез обучение, като един от начините за придобиване на знания и умения, основани на потребностите на пазара на труда.

Дейността е организирана като редовен учебен процес, пригоден към възможностите на възрастни (следобедни занятия в блок). Пригодяването се отнася и за дължината на учебния час, който е 30-минутен, а в паралелката са 15 ученици. Разписанието на часовете отговаря на нуждите на възрастните.

Възрастен, който по някаква причина е прекратил обучението си по ФООВ, може да продължи образованието си от там, от където е прекъснал.

След завършване на третия цикъл, възрастният полага изпит и получава право на издаване на документ за положен изпит и за обучението.

Сътрудничеството със социалните партньори от местната общност е много важно за успеха на програмата. В нашата община тясно сътрудничим със Средно училище „Душан Трибунац Драгош“, Центъра за социална работа и Националната служба за заетостта.

